

Maatila- ja puutarhatoiminnan vuosikello

Sisällysluettelo

Tammikuu

- Eläinten jälkien tunnistaminen
- Lintujen tarkkailu
- Lehmävierailu & uunijuusto
- Pilkkiminen
- Huonekasvien kasvatust hedelmistä

Helmikuu

- Kevään etenemisen seuraaminen
- Viljelysuunnitelman laatiminen
- Linnunpönttöjen rakentaminen
- Sisäkukkien mullan vaihto
- Kasvien lisääminen (pistokaslisäys)

Maaliskuu

- Esikasvatus (tomaatti, samettikukka)
- Rairuoho/krassi/ohra kasvatust
- Keväiset sipulikasvit ruukkuihin
- Huovutettu lammas
- Kananmunien koristelu prässätyillä kasveilla

Huhtikuu

- Esikasvatus (kurpitsa, kurkku)
- Kukka-ampellit (orvokki, samettikukka)
- Siilin ruokinta
- Kananmunien värjäys keittämällä

Toukokuu

- Esikasvatus (krassit, ruusupapu)
- Esikasvatettujen taimien kouluminen
- Kasvimaan/kasvilavan perustaminen
- Ämpäriperunat

Kesäkuu

- Luonnonkukka-asetelmien teko
- Itse tehty lannoite kasveille
- Kasvimaalle kylväminen
- Perhosten houkuttelu puutarhaan

Sisällysluettelo

Heinäkuu

- Mansikanpoiminta ja säilöntä
- Heinätyöt
- 2-vuotisten kukkien kylväminen
- Mato-ongen rakentaminen ja onginta
- Yrttitee tuoreista yrteistä/villivihanneksista

Elokuu

- Siilipesän rakentaminen ja siilin ruokinta
- Sadon kuivaaminen
- Mustikoiden poiminta ja mustikkapiiras
- Kompostin perustaminen

Syyskuu

- Syysistutukset (krysanteemit, syklamit)
- Lampaiden keritseminen ja villan käsittely
- Sipulikukkien istutus kevääksi
- Ruisleivän valmistaminen

Lokakuu

- Kurpitsalyhdyt
- Sipulikukkien kukittaminen jouluksi
- Taliherkkujen valmistus linnuille
- Kanojen sulkasato ja lintubaari kukkaruukusta
- Kuivakukkakranssi/kuivakukka-asetelma

Marraskuu

- Talipalloteline pajusta
- Mehiläisvahakynttilät
- Kukkatuen valmistus pajusta
- Yrttien ja versojen kasvatus sisätiloissa
- Teen valmistus kuivatuista yrteistä/ villavihanneksista

Joulukuu

- Joulukukka-asetelmat
- Koirien eleiden tarkkailu
- Orkideat
- Kukkaruukkujen/kivien maalaaminen + kiviaskartelu
- Kukkatukien valmistus rautalangasta

Eläinten jälkien tunnistaminen lumen päältä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Kohtalainen liikuntakyky

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

Kuvia eläinten jäljistä ja tietoa eri eläinten liikkumistavoista, (kamera)

Työohje

- Kun eteesi tulee jälkijono, seuraa sitä mahdollisimman pitkälle ja tarkkaile eläimen käyttäytymistä jälkien perusteella.
- Seuraa jälkijonoa niin pitkälle, että voit varmasti päätellä, kuinka monta eläintä on ollut kyseessä.
- Tarkastele kulkutyyliä (kävely, ravi, loikka) ja mittaa askelvälejä (=jäljen varpaankärjestä seuraavan saman jalan jäljen varpaankärkeen).
- Mittaa kuinka syvälle eläin on uponnut ja arvioi eläimen painoluokkaa sen perusteella.
- Etsi yksittäinen jälki, jossa käpälän jättämä kuvio näkyy mahdollisimman tarkasti.
- Tarkastele jäljen muotoa, varpaiden määrää, varvasanturoiden sijoittumista ja muotoa sekä käpälän mahdollista karvaisuutta
- Mittaa käpälän jäljen koko (mahdollista, kun taka-antura ja varpaat erottuvat selvästi); pituus mitataan keskivarpaan etureunasta (ei kynnen kärjestä) taka-anturan takareunaan.

Ohjaajalle

- Eläinten jälkiä on myös mielekästä kuvata, jolloin niitä voidaan tarkastella jälkikäteen kaikessa rauhassa useampaankin kertaan.
- Voitte yhdessä miettiä ja tarkastella, mitä muita eläimiä lähipiirissä liikkuu ja asustaa.

Muuta

- Eläinten jälkiä löydät netistä esimerkiksi hakusanalla `eläinten jälkiä`.

Lähde: <https://www.martat.fi/teemat/metsa/lapset-ja-luonto/luontosalapoliisi-elainten-jaljilla/>

Kuvat: Pixmac

Eläinten jälkiä

Laji	Kuva	Nähty (paikka ja aika)	Omat havainnot
Karhu Karhun jäljet ovat yhdet suurimmat luonnonvaraisista eläimistämme. Takakäpälän jälki muistuttaa hieman ihmisen jalan jälkeä. Karhun jäljessä on havaittavissa viisi varpaan ja kynnen painallusta.			
Susi Suden jälki muistuttaa paljon ison koiran jälkeä: etukäpälän jäljessä näkyvät selvästi pitkien ja voimakkaiden kynsien (4 kpl) painaumat.			
Koira Jälki kuin sudella, mutta muoto vaihtelee jonkin verran rodusta riippuen. Koiran jäli on tiiviimpi kuin suden, anturoiden väliin jää pienempi aukko kuin sudella.			
Jänis Jäniksen jälkiä on lähes mahdotonta sekoittaa minkään muun eläimen jälkiin, koska se on hyvin pitkänomainen.			
Kissa Kissan jälki on pieni ja pyöreä. Keskimmäiset anturat sijoittuvat epäsymmetrisesti.			
Kettu Jäljet näkyvät lumessa helminauhana, eli lähes suorana jälkien jonona. Kettu astuu yleensä takajaloillaan samoihin jälkiin, jotka se on tehnyt etujaloillaan.			
Hirvi Hirven jälkiä on vaikea sekoittaa minkään muun eläimen jälkiin. Ne eroavat muista niin muodoltaan kuin kooltaankin. Lisäksi askel yltää usein lumen läpi maan pintaan asti hirven painon takia.			

Lähde: <https://www.martat.fi/teemat/metsa/lapset-ja-luonto/luontosalapoliisi-elainten-jaljilla/>

Kuvat: Pixmac

Lintubongaus

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Lintukirja
- Vihko ja kynä
- (Kiikarit)

Lintujen tarkkailu on halpaa ja hauskaa puuhaa! Se onnistuu ympäri vuoden, eikä ole sidoksissa paikkaan. Lintujen tarkkailua voi harrastaa omassa pihapiirissä, voi lähteä linturetkelle tai se onnistuu jopa ikkunasta käsin (esimerkiksi järjestämällä linnuille talviruokintapaikka ikkunan alle). Lintuharrastus ei myöskään vaadi suuria alkuinvestointeja. Lintuharrastus on myös kiitollinen harrastus, koska siinä voi kehittyä ja oppia uutta jatkuvasti.

Työohje

- Lintuharrastus olisi helpointa aloittaa talvella, jolloin lintuja on vähiten. Kevään tullen lintulajeja tulee koko ajan lisää ja niitä on helpompaa tunnistaa, kun on ensin oppinut tunnistamaan helpot peruslinnut. Lintuharrastuksessa uuden oppiminen perustuu vertaamalla uusia havaintoja jo aiemmin opittuihin lajeihin.
- Vaikka kokeneilta lintuharrastajilta saa paljon tietoa, on helpompaa aloittaa harrastus samanlaisen aloittelijan kanssa. Tällöin joutuu oikeasti itse tunnistamaan linnut ja oppiminen on tehokkaampaa.
- Piirtäminen ja hyvät muistiinpanot helpottavat oppimista.
- Lintuoppaiden johdanto-osioissa on yleensä hyvät ohjeet siitä, miten lintuja tunnistetaan. Keskeisimmät lintujen tunnistamisessa esiin nousevat tekijät ovat linnun koko, muoto, värituntomerkit, liikkumistapa, olinpaikka ja äänet.

Ohjaajalle

- BirdLife Suomi ry:llä (www.birdlife.fi) on kattavat ja monipuoliset sivut lintuharrastukseen. Ne antavat paljon tietoa aloittelevasta lintuharrastajasta ammattilaiselle. Kyseisiltä sivuilta löytyy muun muassa lintuharrastajan vuodenkierto, lintujen tunnistamiseen liittyviä asioita sekä paljon muuta kiinnostavaa lintutietoutta.
- Kirjastoista voi lainata erilaisia lintukirjoja.

Lähde: <https://www.birdlife.fi/lintuharrastus/lintuharrastuksen-perusteet/>

Vierailu lehmätilalla ja uunijuusto

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- Tilavierailulle vaaditaan fyysistä liikuntakykyä.

Toiminnan kesto

1 h >

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- 1 l ternimaitoa
- 1 tl suolaa
- voita vuoan voiteluun
- uunivuoka
- kanelia ja sokeria tarjoiluun

Lehmän tulee saada vasikka kerran vuodessa, jotta se tuottaisi maitoa ympäri vuoden. Tutustuminen lemmiin ja vasikoihin on mielenkiintoinen ja ympäri vuoden toteutettavissa oleva aktiviteetti kaiken ikäisille. Lisäsisältöä aktiviteettiin tuo ternimaidosta valmistettu uunijuusto.

Työohje/toimintaohje:

- Järjestäkää yhteinen retki, jossa pääsee tutustumaan lehmien elämään ja jopa rapsuttelemaan niitä.

Uunijuusto

1. Voitele uunivuoka voilla.
2. Sekoita ternimaidon joukkoon suola.
3. Kaada ternimaito voideltuun uunivuokaan.
4. Paista 175 asteessa noin puoli tuntia, kunnes maito on hyytynyt ja saanut kauniin värin.
5. Tarjoile sokerin ja kanelin kera.

Ohjaajalle

- Mahdollisia, itseään lähellä sijaitsevia vierailukohteita voi etsiä esimerkiksi internetistä.
- Tuotantotiloilla saattaa olla melko vaativatkin hygieniasäädökset, jotka rajoittavat vierailijoiden käyntejä, mutta esimerkiksi myös kotieläinpihoilla on nautaeläimiä.
- Tiloilta voi myös kysellä kummivasikka –käytännöstä, jolloin voidaan seurata lehmän elämää vasikasta aikuiseksi lypsäväksi lehmäksi.

Muuta

- Lisätietoja löydät netistä esimerkiksi hakusanalla `lehmän elämä`.

Pilkkiminen

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● ● Sorminäppäryys, liikuntakyky, kärsivällisyys

Toiminnan kesto

1 h >

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Pilkkivapa + pilkki
- Syötit (surviaisen- ja karpäsentoukat, madot)
- Jääkaira avannon tekemiseen
- Sohjokauha avannon puhdistamiseen
- Jäänaskalit
- Pilkkijakkara
- Sähän sopiva pukeutuminen/varustus
- Muovipussi saaliille

Pilkkiminen on talvikalastusta, jossa kalastetaan jäähän kairatun reiän kautta.

Pilkkiongintavälineillä voi kalastaa myös avoveden aikaan, esim. veneestä tai laiturilta. Pilkkiminen on toimintana melko halpaa ja helposti toteutettavaakin, sillä siihen ei vaadita lupia. Toimintaa hankaloittaa hieman haasteellinen vuodenaika ja sääolosuhteet.

Toimintaohje

- Kairaa jäähän reikä.
- Putsaa reikä sohjokauhalla jäsohjosta ja lumesta.
- Laita pilkkiin syötti.
- Laita pilkki syötteineen avantoon ja seuraa pilkin päätä.
- Kun pilkkivavan pää nykii, todennäköisesti pilkissä on kala. Nosta vavan avulla pilkki vedestä nopeasti ja tasaisesti.
- Poista kala koukusta, laita uusi syötti ja jatka kalastamista.

Ohjaajalle

- Pilkkiminen on maksutonta ja jokaisenoikeuksiin kuuluvaa toimintaa, sen harrastamiseen ei tarvita lupaa.
- Kaloja saa usein paremmin kaislikoista ja suojaista paikoista.
- Huomioikaa turvallisuus! Jää saattaa olla jossain kohtaa vahvaa ja jossain heikkoa.
- Muistakaa pukeutua lämpimästi, sillä paikallaan ollessa tulee helposti kylmä.

Lähde: <https://www.luontoon.fi/pilkkiminenjaonkiminen>

Huonekasveja hedelmistä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kasvatettavan hedelmän siemeniä
- Ruukku
- Kylvömultaa
- Muovikelmua

Monien eksoottisten huonekasvien siemenet itävät helposti kotioloissakin ja niistä saa näyttäviä viherkasveja. Hedelmiä ne eivät suomen oloissa tuota, mutta on mielenkiintoista seurata niiden kasvua ja kehitystä. Toiminta on melko halpaa ja kasvatusta voi kokeilla lähes minkä hedelmän siemenistä tahansa. Kasvatus onnistuu mihin vuodenaikaan tahansa, mutta parasta kasvuaikaa ovat kevät ja alkukesä.

Työohje

- Ota kypsistä hedelmistä siemenet talteen.
- Kylvä ne hiekkapitoiseen kylvömultaan. Peitä kylvös muovikelmulla haihduttamisen vähentämiseksi. Aseta kylvös lämpimään ja valoisaan paikkaan.
- Pidä kylvös tasaisen kosteana.
- Taimettumisen jälkeen kasvit tarvitsevat paljon valoa ja lämpöä. Kasteluvesi kannattaa seisottaa ennen kastelua ja kasveja tulee myös sumutella silloin tällöin.
- Vaihda kasvia tarvittaessa suurempaan ruukkuun.

Ohjaajalle

- Kasvatukseen voi kokeilla esimerkiksi appelsiinia, avokadoa, granaattiomenaa, mangoa, sitruunaa, viinirypälettä tai viikunaa.
- Joskus kasvatus vaatii kärsivällisyyttä, sillä itäminen saattaa viedä aikaa.

Muuta

- Netistä löydät tietoa eri hedelmien siementen sopivuudesta kasvatukseen hakusanalla `hedelmistä huonekasveja`

Lähde: http://puutarha.net/artikkelit/123/huonekasvi_hedelmasta.htm

Kevätseurantaa

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kevätseuranta lomake (liitteenä), kynä
- (Kiikarit)

Kevään etenemistä on hauska seurata. Seurantaa voi tehdä yksin tai porukassa ja siitä voi järjestää vaikka pienimuotoisen kilpailun. Luonto on jatkuvassa muutostilassa, mutta suurimmat ja selkeimmät muutokset luonnossa on nähtävissä keväällä.

Toimintaohje

- Käykää yhdessä läpi kevätseurantalomakkeen lajit, jotta ne ovat kaikille tuttuja ja mahdollisesti löydettävissä lähiympäristöstä.
- Voitte yhdessä miettiä mitä muita lajeja/havaintoja lähiluonnosta on mahdollista löytää.
- Kevätseurannan lomassa voi järjestää yhteisiä retkiä luontoon, jossa voidaan porukalla havainnoida luonnossa tapahtuneita muutoksia.

Ohjaajalle

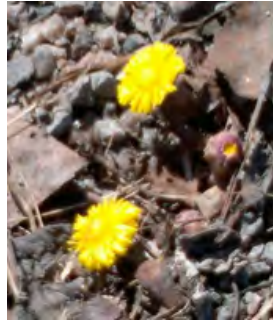

- Kevätseurantaa on kiva toteuttaa yhdessä ja esimerkiksi säännöllisin väliajoin kävellä jokin sama reitti, jolloin muutoksia voi seurata.
- Hyvä idea on myös ottaa tietty kohde (lehtipuu), jota kuvaa esimerkiksi kerran kuukaudessa, jolloin muutoksia voi seurata. Kuvista voi myös tehdä hauskan kuvasarjan.
- Lomakkeen lajivalikoimaa voidaan laajentaa lähes rajattomasti.

Lähde: <https://luontoliitto.fi/>

KEVÄTSEURANTA

Havainnoi kevään etenemistä ja kirjaa ylös luontohavaintosi.

Seuraajan nimi: _____

Laji	Kuva	Nähty (aika ja paikka)	Omat havainnot
Pajunkissat -Pajun kukinto, joka aukeaa varhain keväällä ennen lehtien tuloa.			
Leskenlehti -Ensimmäisiä keväällä kukkaan puhkeavia kasveja. -Kukat ovat kirkkaan keltaisia. -Vaatimaton kasvupaikkavaatimuksiltaan, mutta viihtyy avoimilla ja aurinkoisilla paikkoja.			
Koivun (lehti) -Hiirenkorvat (pienet lehden alut) ilmestyvät ensimmäisiin koivuihin Etelä-Suomessa usein jo ennen vappua.			
Rentukka -Kirkkaankeltainen kosteiden paikkojen kasvi. -Kukkii keväällä ja alkukesällä. - Myrkyllinen.			

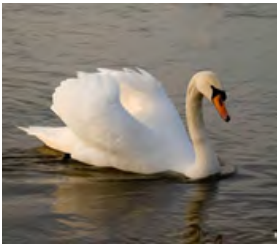
Lähde: <https://luontoliitto.fi/> , Kuvat: Vihreä Veräjä, Pixmac

Laji	Kuva	Nähty (aika ja paikka)	Omat havainnot
<p>Sinivuokko</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kevään ensimmäisiä kukkijoita. Suotuisina keväänä aloittaa kukinnan huhtikuun puolessa välissä. - Kasvaa yleisesti tuoreissa ja kuivissa lehdoissa. - Kukat ovat useimmiten siniset ja melko pienet. - Kaikki kasvinosat sisältävät myrkyllisiä aineita. 			
<p>Valkovuokko</p> <ul style="list-style-type: none"> -Kuuluu sinivuokon tapaan kevään ensimmäisiin kukkijoihin. -Viihtyy ravinteikkaassa maassa, valoisissa tuoreissa metsissä ja lehtoniityillä. Kaikki kasvinosat sisältävät myrkyllisiä aineita. 			
<p>Leppäkerttu</p> <ul style="list-style-type: none"> -Puolipallonmuotoisia ja hidasliikkeisiä vajaan 10 mm:n pituisia hyönteisiä. -Niiden peitinsiivet ovat usein pilkulliset, ja pilkkujen määrä ja väritys vaihtelevat lajikohtaisesti. 			
<p>Nokkosperhonen</p> <ul style="list-style-type: none"> -Kirkasvärinen päiväperhonen. -Yläpinta on oranssinpunainen. Siiven etureunassa on rivi tummia täpliä. Etusiiven takaosassa on mustakeltainen täplä ja keskellä siipeä on kaksi pientä tummaa täplää. Takasiiven tyvi on tumma. Sekä etu- että takasiipiä reunustaa tumma reuna, jossa on sinisiä täpliä. 			

Lähde: <https://luontoliitto.fi/> , Kuvat: Vihreä Veräjä, Pixmac

Laji	Kuva	Nähty (aika ja paikka)	Omat havainnot
<p>Sitruunaperhonen</p> <p>-Lajin koiras on sitruunankeltainen. Naaras on väriltään vihertävänkeltainen.</p> <p>-Siipien keskellä on tummemmat täplät.</p>			
<p>Sisilisko</p> <p>-Aikuisen sisiliskon keskipituus on noin 10–17,5 cm.</p> <p>-Tavallisin väri on ruskea.</p> <p>-Sisilisko elää melko kosteissa ympäristöissä.</p> <p>-Sisilisko on päiväaktiivinen ja se suosii aurinkoisia paikkoja.</p>			
<p>Sammakonkutu (munat)</p> <p>-Kutemisaika ajoittuu huhti-kesäkuulle.</p> <p>-Kutupaikaksi kelpaavat ojat ja lammikot.</p> <p>-Mätimunat turpoavat muninnan jälkeen ja nousevat pintaan yhtenäisenä, hyytelömäisenä massana.</p>			
<p>Nuijapää</p> <p>-Yksi sammakon kasvuvaiheista</p> <p>-Kasvat vedessä isoina ryhminä</p> <p>-Väriykseltään ovat mustia tai tummanruskeita.</p> <p>-Rakenne koostuu päästä ja pyrstöstä.</p>			

Lähde: <https://luontoliitto.fi/> , Kuvat: Vihreä Veräjä, Pixmac

Laji	Kuva	Nähty (aika ja paikka)	Omat havainnot
<p>Sammakko</p> <p>-Koko n. 6-9cm. -Väritys on vaihteleva, mutta useimmiten selkä on tummalaikkuinen. -Sammakot viihtyvät parhaiten kosteassa ympäristössä.</p>	 <p style="text-align: right; font-size: small;">Kuva: Pixmac</p>		
<p>Västaräkki</p> <p>-Harmaa selkä ja valkea vatsapuoli, pään etuosa valkoinen ja päälaki musta, samoin kaula. -Pyrstö on pitkä ja se heiluu lajille tyypillisesti kävelyn aikana. Ääni on lyhyt kaksitavuinen "tsi-tsit" ja se äänтелеe liikkeessaan jatkuvasti.</p>			
<p>Varis</p> <p>-Höyhenpeite suurimmaksi osaksi tuhkanharmaa lukuun ottamatta kiiltävänmustaa päätä, kurkkua, nilkkaa, siipiä ja pyrstöä. Nokka ja jalat ovat mustat. -Variksen ääni on käheä, hieman värisevä raakunta.</p>			
<p>Joutsen</p> <p>-Joutsenet ovat vesilintuja. -Niillä on pitkä kaula ja yleensä valkoinen höyhenpeite. -Nokan väri vaihtelee keltaisesta oranssiin.</p>			

Lähde: <https://luontoliitto.fi/> , Kuvat: Vihreä Veräjä, Pixmac

Kasvimaan suunnittelu

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Puutarhakirjoja ja siemenluetteloita
- Muistiinpanovälineet

Helmikuussa on aika alkaa virittäytyä tulevaan kevääseen ja kesään. Tunnelmaan pääsee selaillemalla ja lukemalla erilaisia kasvioppaita ja siemenluetteloita sekä kirjoittamalla ylös, mitä halutaan kesän aikana kasvattaa. Kasvimaasta voi piirtää vaikka kuvan. Suunnitelmien luominen on mukavaa yhteistä puuhaa kaikille.

Työohje

- Kootkaa kasaan paljon erilaisia puutarha-aiheisia kirjoja, lehtiä ja luetteloita. Paljon kuvia sisältävät materiaalit virittävät tunnelmaan.
- Miettikää yhdessä mihin kasvimaata antaa mahdollisuudet ja mitä siellä haluttaisiin kasvattaa.
- Selvittäkää eri kasvien kasvupaikkavaatimuksia, kasvutapoja, hoito-ohjeita sekä ns. kumppanuuskasveja. Näistä tietoisina voidaan kasvatuksessa onnistua paremmin.
- Perustietojen jälkeen voitte yhdessä suunnitella ja piirtää pohjapiirustuksen kasvimaasta.
- Yhdessä voidaan myös laatia ”ostoslista” tarvittavista siemenistä ja taimista. Lisäksi voi miettiä esimerkiksi kasvien esikasvatusvaatimuksia ja suunnitella tulevan kevään viljelyaikataulua.

Ohjaajalle

- Toiminnalle ei ole juuri minkäänlaisia esteitä, vaan se sopii kaikille iästä ja toimintakyvystä riippumatta. Sitä pystytään soveltamaan kaikille sopivaksi.
- Toiminnan kestolle ei ole rajoja ja sitä voidaan tehdä vähän kerrallaan ja palata siihen aina uudelleen. Kasvimaan viljelysuunnitelma ei koskaan ole valmis.
- Huomioikaa valinnoissa myös mm. kuivakukat, joita voi käyttää talvella erilaisiin askarteluihin ja koristeiksi.

Muuta

- Tietoa kumppanuuskasveista löydät netistä.

Linnunpönttö

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● ● ● Työkalujen käyttötaito, sorminäppäryys, nikkarointitaito

Toiminnan kesto

2-4 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- 2–3 cm paksua höyläämätöntä lautaa
- n. 1 cm paksua filmivaneria eli vesivaneria
- Sinkittyä 2–3 tuuman nauvoja
- Metallilankaa, esim. sinkittyä rautalankaa
- Mitta, kynä, suorakulma, saha, pora, puukko, vasara

Linnunpöntöistä on sekä iloa että hyötyä. Pönttöjen avulla saadaan elämää pihapiiriin, ja niillä voi lisätä lintujen määriä myös metsissä. Pönttöjä tarvitaan, koska kolopesijöillä on pulaa luonnonkoloista. Talvella pöntöt toimivat lintujen ja oravien yöpymis- ja suojapaikkoina. Lintujen elämää voi seurata ympäri vuoden.

Toimintaohje

- Tutustu Birdlifen julkaisemaan oppaaseen pöntöt & linnut, josta saat paljon tietoa linnuista, pöntöistä ja pöntön rakentamisesta.
- Suunnittele mille lintulajille pöntön haluat rakentaa, sillä pöntön mitoitus riippuu siitä.
- Rakenna pönttö ohjeiden mukaan.
- Ripusta pönttö sopivaan paikkaan.
- Muista huolehtia linnunpöntön vuosittaisesta huollosta ja puhdistuksesta.

Ohjaajalle

- Linnunpönttöjen rakentamisessa riittää haastetta ja vaikeusastetta voidaan nostaa taitojen kehittyessä.

Muuta

- Tarkemmat rakennusohjeet löytyvät mm. <https://www.birdlife.fi/lintuharrastus/linnunpontot/>

Lähde: <https://www.birdlife.fi>

Sisäkukkien mullan vaihto

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Huonekasvimultaa
- (Ruukku)
- Ruukkusoraa/pieniä kiviä
- Istutuslapio, haarukka, lusikka, saksit, (veitsi)
- Sanomalehtiä pöydän suojaukseen

Mullanvaihto saa kasvin voimaan paremmin, kun kasvien juuret saavat lisää elintilaa ja ravinteita. Monet kasvit voi istuttaa uudelleen samaan ruukkuun, mutta nuoret ja voimakkaasti kasvavat kasvit vaativat usein suuremman ruukun. Mullan vaihto on helppoa puuhaa ja sen voi toimintana jakaa useammalle kerralle/päivälle.

Työohje

- Kastele vaihdettava kasvi päivää ennen mullanvaihtoa, jolloin juuripaakkua on helpompi käsitellä. Voit kostuttaa myös uuden mullan ennen ruukkuun laittoa.
- Irrota kasvi varovasti ruukusta tukemalla sitä tyvestä ja multapaakusta. Käännä ruukku ylösalaisin ja taputtele sitä niin, että ruukku irttaa.
- Rapsuttele juuripaakusta hieman vanhaa multaa pois. Jos juuret ovat tiukasti sumpuuntuneet, voi multapaakkuun tehdä pitkittäisiä viiltoja veitsellä. Kuolleet juuret poistetaan tarvittaessa saksilla ja juuristoa voi pienentää leikkaamalla sitä tasaisesti.
- Ripottele ruukun pohjalle pieniä kiviä salaojituksiksi ja sen päälle kerros uutta multaa. Asettele kasvi keskellä ruukkuja ja täytä reunat uudella mullalla. Halutessasi voit laittaa koristekiviä mullan pinnalle.
- Kastele kukka vasta pari päivää mullan vaihdon jälkeen ja ala lannoittaa vasta kuukausi mullan vaihdon jälkeen.

Lähde: <https://www.martat.fi/puutarha/huonekasvit/mullanvaihto/>

Pistokaslisäys

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Lisättävä emokasvi
- Veitsi tai sakset pistokkaan leikkaamiseen
- Kukkaruukku, vesilasi/maljakkoo
- Multaa
- Muovikelmua pistokasruukun päälle

On monia tapoja lisätä huonekasveja kotioloissa. Helpoin ja yleisin lienee pistokaslisäys, jossa uusi kasvi kasvatetaan vanhan kasvin osasta. Pistokaslisäyksen avulla voidaan yhdestä emokasvista saada monta pientä alkua. Se on toimintana halpaa, yksinkertaista ja tuottaa usein onnistumisen kokemuksia.

Työohje

- Valitse lisättävä kasvi ja selvitä sen lisäämistapa (pistokaslisäys, rönsy, jakaminen).
- Leikkaa emokasvista vahva, elinvoimainen ja terve pistokas (latvapistokas, välipistokas, lehtipistokas). Pistokkaaseen tulee jäädä vähintään kaksi lehteä. Lehtipistokkaissa riittää pelkkä lehti, josta uusi kasvi saa alkunsa.
- Pistokkaan voi laittaa vesilasiin tai maljakkoon juurtumaan pieneen vesimäärään tai sen voi istuttaa suoraan multaan. Toiset kasvit lähtevät helpommin juurtumaan, jolloin lisääminen suoraan multaan on mahdollista.
- Kun pistokkaaseen on ilmestynyt juuret, voidaan se istuttaa omaan ruukkuunsa. Ruukku voidaan suojata muovikelmulla kasvatuksen alkuvaiheessa, sillä juurtuva pistokas tarvitsee korkean ilmankosteuden.

Ohjaajalle

- Paavalinkukka on melko helppo, varma ja nopea kasvi aloittaa pistokaslisäysharrastus.
- Vaativuustasoa voidaan nostaa ottamalla pistokkaita aina vain haastavimmista kasveista.
- Myös ulkokasveja voidaan lisätä. Ohjeita niiden lisäämisestä löydät netistä.

Esikasvatus (tomaatti ja samettikukka)

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Puhtaita astioita, joiden pohjassa on reikiä (esim. maitopurkit)
- Kylvettäviä siemeniä
- Kylvö- tai taimimultaa
- Tuorekelmua/muovipusseja, nimilappuja, sumutinpullo

Jotkut hyötykasvit ja kukat tulee esikasvattaa, jotta ne ehtivät kukkia ja tuottaa satoa kasvuoloissamme. Esikasvatus on helppoa ja mielenkiintoista seurattavaa. Lajikkeesta riippuen tomaattia voi kasvattaa niin kasvihuoneessa, ulkona kuin parvekkeellakin.

Työohje

- Täytä istutusastiat mullalla. Kostuta multaa vedellä.
- Istuta siemenet noin 1 cm:n syvyyteen ja noin 5 cm:n päähän toisistaan. Kirjoita kylvöksiin nimilaput, jotta tiedät mitä olet kylvänyt.
- Kostuta kylvös sumutinpullolla.
- Peitä kylvökset kevyesti muovilla ja nosta itämään lämpimään (20-24C) paikkaan.
- Kastele kylvöksiä säännöllisesti ja kun ne ovat itäneet, siirrä ne valoisaan ja vedottomaan paikkaan kasvamaan.
- Siirrä taimet (kouluta) isompiin ruukkuihin kun niihin on kehittynyt ensimmäinen varsinainen lehtipari.

Ohjaajalle

- Pitäkää kylvökset tasaisen kosteana ja kun ensimmäiset siemenet ovat itäneet, voi kelmun poistaa.
- Sopusuhtaisten taimien aikaansaamiseksi kylvöksiä tulisi käänellä usein, sillä ne hakeutuvat kohti valoa. Lisäksi taimet tulisi koulia huhti-toukokuussa isompiin ruukkuihin (ks. ohje toukokuu).
- Tarkista kunkin kasvin tarkat kylvöohjeet siemenpussin kyljestä.

Muuta

Kylvökalendarista löydät eri kasvien esikasvatus ajankohdat:
<https://www.kotipuutarha.fi/keittiotarhan-kylvokalenteri/>

Lähde: <https://www.martat.fi/puutarha/hyotykasvit/tomaatin-kasvatus/>

Rairuohon kasvatus + pupuvierailu

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Multaa tai talouspaperia
- Rairuohon siemeniä
- Laakea astia, vati, jogurttipurkki tms.
- Pala muovikelmua

Rairuohon kasvatus on helppoa ja nopeaa, sillä se itää noin viikossa. Rairuohon voi kylvää lähes millaiseen astiaan tahansa ja koristella mielensä mukaan. Pääsiäisen aikaan toiminnan oheen sopii esimerkiksi pupu- tai estekani vierailija.

Työohje

- Valitse alustaksi laakea astia tai vaikka jogurttipurkki.
- Tasoita multa pohjalle, mutta älä paina sitä liian tiiviiksi. Kasvatus ei välttämättä vaadi edes multaa, vaan siemenet lähtevät kasvamaan myös märällä talouspaperilla.
- Kastele multa ja sirottele siemenet siihen tasaisesti. Peitä kylvös kevyesti mullalla.
- Kastele kylvös vielä kevyesti.
- Peitä lautanen muovikelmulla. Kelmu auttaa kylvöksen säilyttämään kosteuden valoisalla ikkunalaudalla, mutta ilmankin pärjää.
- Kun siemenet ovat alkaneet itämään, poista kelmu.
- Kastele ja leikkaa säännöllisesti.

Ohjaajalle

- Rairuohoa voi kylvää lähes millaiseen astiaan tahansa. Esimerkiksi puolikkaat kananmunankuoret sopivat hyvin pääsiäisen aikaan.
- Kanivierailijoita ja estekaneja voi tiedustella esimerkiksi kanikasvattajilta – ja yhdistyksistä.

Lähde: https://puutarha.net/artikkelit/4878/rairuohon_kylvaminen.htm

Kukkamukuloiden esikasvatus

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kevätkukkien mukuloita
- Multaa
- Ruukkuja
- Nimilappuja

Keväälläkin voidaan istuttaa kukkamukuloita ja saada ne kukkimaan saman vuoden kesänä. Kukkamukulat istutetaan ruukkuihin sisälle. Nämä kevätkukat voidaan siirtää maahan heti, kun routa on lähtenyt kukkapenkistä ja hallat ovat väistyneet. Kaikkia kukkia ei välttämättä edes tarvitse siirtää kukkapenkkiin, vaan esimerkiksi daalia viihtyy riittävän suuressa ruukussa koko kesän.

Työohje

- Täytä ruukku mullalla.
- Tee multa kolo kukkamukulalle ja laita mukula ruukkuun. Peitä kukkamukula mullalla ja tiivistä pintaa vähän. Aseta kirjoitettu nimilappu kuhunkin ruukkuun.
- Kastele varovasti reunoilta.
- Nosta ruukku valoisaan ja pidä tasaisen kosteana. Älä kastele liikaa, ettei mukula mätäne. Multa saa kuivahtaa kastelukertojen välillä.
- Hallaöiden loputtua voit siirtää kukan ulos, mutta muista karaistaa (totuttaa) sitä vähitellen ulkoilmaan. Voit pitää kukan omassa ruukussaan tai vaihtoehtoisesti siirtää kukkapenkkiin.

Ohjaajalle

- Mukulakasvit ovat monivuotisia, mutta uudelleen kukkiakseen ne vaativat talvella lepokauden viileässä (+2-+6). Helpommalla kuitenkin pääsee, kun joka vuosi hankitaan uudet, elinvoimaiset kukkamukulat.
- Suosittuja ja melko helppoja mukulakasveja ovat muun muassa begoniat ja freesiat.
- Toimintaan osallistuville on usein tärkeää nähdä, mitä istutuksista pitäisi tulla, joten varustaudu ottamaan näytille esimerkiksi kuvia kukkivista kyseessä olevista kukista.

Lähde: <https://kotiliesi.fi/koti/puutarha/daalioiden-esikasvatus/>

Kukkasipulien istutus keväällä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kevätkukkasipuleita
- Multaa
- Ruukkuja
- Nimilappuja

Keväälläkin voidaan istuttaa kukkasipuleita ja saada ne kukkimaan saman vuoden kesänä. Kukkasipulit istutetaan ruukkuihin sisälle. Nämä kevätukat voidaan siirtää maahan heti kun routa on lähtenyt kukkapenkistä ja hallat ovat väistyneet.

Työohje

- Täytä ruukku mullalla.
- Tee multa kolo kukkasipulille ja laita kukkasipuli ruukkuun suippokärki ylöspäin. Peitä kukkasipuli mullalla ja tiivistä pintaa vähän. Aseta kirjoitettu nimilappu kuhunkin ruukkuun.
- Kastele varovasti reunoilta, ei suoraan sipulin päältä, ettei kukkasipuli mätäne.
- Nosta ruukku valoisaan ja pidä tasaisen kosteana.
- Hallaöiden mentyä, voit siirtää kukan ulos, mutta muista karaista (totuttaa) sitä vähitellen ulkoilmaan. Voit pitää kukan omassa ruukussaan tai vaihtoehtoisesti siirtää kukkapenkkiin.

Ohjaajalle

- Sipulikasvit ovat monivuotisia, mutta uudelleen kukkiakseen ne vaativat talvella lepokauden viileässä (+2-+6). Helpommalla kuitenkin pääsee, kun hankki joka vuosi uudet, elinvoimaiset kukkasipulit.
- Suosittuja ja melko helppoja sipulikasveja ovat muun muassa tulppaanit ja narsissit.
- Toimintaan osallistuville on usein tärkeää nähdä, mitä istutuksista pitäisi tulla, joten varustaudu ottamaan näytile esimerkiksi kuvia kukkivista kyseessä olevista kukista.

Lähde: https://www.hankkija.fi/Piha_ja_puutarha/siemenet-ja-kukkasipulit/kevaalla-istutettavat-kukkasipulit/

Liljojen kasvatatus

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Liljojen sipuleita
- Multaa
- Ruukkuja
- Nihilappuja

Liljojen kehitystä keväällä voi nopeuttaa istuttamalla liljansipuleita sisälle ruukkuihin. Liljat voidaan siirtää ulos, kun hallat ovat väistyneet.

Työohje

- Täytä ruukku mullalla.
- Tee multaan kolo kukkasipulille ja laita kukkasipuli ruukkuun. Peitä kukkasipuli mullalla ja tiivistä pintaa vähän. Liljojen sipulit tulee istuttaa melko syvään (15cm). Aseta kirjoitettu nihilappu kuhunkin ruukkuun.
- Kastele istutusta varovasti reunoilta.
- Nosta ruukku valoisaan ja pidä tasaisen kosteana. Älä kastele liikaa, ettei sipuli mätäne: multa saa kuivahtaa kastelukertojen välillä.
- Hallaöiden väistyttyä, voit siirtää kukan ulos, mutta muista karaistaa (totuttaa) sitä vähitellen ulkoilmaan. Voit pitää kukan omassa ruukussaan tai vaihtoehtoisesti siirtää sen kukkapenkkiin.

Ohjaajalle

- Liljat ovat monivuotisia. Helpommalla kuitenkin pääsee kun hankkii joka vuosi uudet, elinvoimaiset kukkasipulit.
- Suosittuja ja melko helppoja liljoja kasvattaa ovat muun muassa miekkaliljat.
- Toimintaan osallistuville on usein tärkeää nähdä, mitä istutuksista pitäisi tulla, joten varustaudu ottamaan näytille esimerkiksi kuvia kukkivista kyseessä olevista kukista.

Lähde: <https://www.viherpeukalot.fi/ruukkulilja>

Lampaanvillan huovutus

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● ● ● Sorminäppäryys, kädentaidot

Toiminnan kesto

1-3 h +
kuivuminen +
viimeistely

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Huovutusvillaa
- Mäntysuopaa
- Paperia ”muotin” tekemiseen
- Pesuvati, sakset, teippiä, neula
- (Vanua, villalankaa)

Kevät on lampaiden sesonkiaikaa! Lammakaritsoi noin kerran vuodessa, yleensä keväällä 1–3 karitsaa, jonka lisäksi lampaat myös keritään keväällä (ja usein toistamiseen syksyllä.) Lammakaritsa on monipuolinen kotieläin, sillä siitä saadaan lihaa, villaa ja turkiksia. Pienten karitsojen näkeminen on monelle elämys ja aktiviteetiksi voi lisätä lampaan villan ja sen käsittelyyn tutustumisen sekä huovuttamisen. Huovuttamalla jokainen voi muotoilla itselleen vaikka oman lampaan.

Työohje

- Suunnittele malli (esim. lammakaritsa) ja piirrä se paperille. Leikkaa kuvio irti paperista ja jos teet siitä kolmiulotteisen (esim. jalat), teippaa ulokkeet kiinni.
- Päälystä malli kauttaaltaan huovutusvillalla.
- Huovuta. Kastele villa lämpimällä saippuavedellä ja ala hieroa sitä sormilla pyöriin liikkein. Lisää lämmintä saippuavettä välillä, ja jatka huovuttamista, kunnes kuidut ovat kiinnittyneet toisiinsa ja niistä on muodostunut tiivis pinta.
- Leikkaa viilto sopivaan paikkaan ja poista paperimuotti sisältä. Täytä työ villalla tai vanulla.
- Pistele/neulo viilto umpeen.
- Huuhtele työ lopuksi kuumalla ja kylmällä vedellä. Anna kuivua.
- Työn voi koristella esimerkiksi neulomalla siihen kuvioita erivärisillä langoilla.

Muuta

- Huovutusideoita:
<https://www.sinelli.fi/inspiraatio/luovat-aktiviteetit/virkkaus-ompelu-ja-neulonta/huovutus>

Lähde: <https://www.elaintieto.fi/lammakaritsa/lammakaritsa-tuotantoelaimena/>, Vihreä Veräjä

Munien koristelu prässätyillä kasveilla/höyhenillä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● ● ● Hyvä sorminäppäryys ja käsien koordinaatiokyky, pikkutarkkuus

Toiminnan kesto

1 h
+ kuivumisaika

Kustannukset

€

- Tarvikkeet ja työvälineet:**
- Kananmunia tai muovimunia askartelutarvikeliikkeistä
 - Prässättyjä ohuita kasveja tai sulkia/höyheniä
 - Kirkasta vesiliukoista lakkaa
 - Tulitikkuja/coctailtikkuja, koristenauhaa
 - Liimaa, pieni sivellin, neula, ohutta lankaa/siimaa

Poikasia saadakseen kukon pitää hedelmöittää kana, jolloin kehittyy sellaisia munia, joista voi hautomisen jälkeen kuoriutua tipuja. Luontaisesti kanat alkavat hautoa loppukevästä ja kesällä, mutta nykyään suurimman osan haudonnoista hoitaa hautomakone. Pieniä keltaisia tipuja on usein nähtävillä etenkin pääsiäisen aikaan erilaisissa tapahtumissa. Pääsiäisen aikaan myös kananmuniin liittyvät askartelut ovat ajankohtaisia.

Työohje

- Jos käytät aitoja kananmunia, puhalla ne tyhjiksi: tee kananmunan pohjaan vieriviereen pieniä reikiä niin, että reiän kooksi tulee n. 4mm. Tee samalla menetelmällä n. 2mm. kokoinen reikä munan kattoon. Puhalla astian päällä pienempää reikään lujasti niin, että sisällys valuu ulos suuremmasta reiästä.
- Sivele munan pintaan kevyesti lakkaa siihen kohtaan, johon kiinnität koristeet. Paina prässätyt kasvit/sulat varovasti yksi kerrallaan lakkapintaan ja jätä työ kuivumaan.
- Sivele lopuksi munan koko pinta lakalla ja anna kuivua.
- Jos käytät aitoja kananmunia, solmi ohutta lankaa tai siimaa tulitikun ympärille ja pujota tulitikku reiästä munan sisään. Aseta tikku munan sisälle sivuttain. Jos käytät muovimunia leikkaa koristenauhasta sopivan mittainen pätkä ripustuslenkiksi, solmi päät yhteen, sivele solmuun liimaa ja työnnä solmu munassa olevaan reikään. Anna liimauksen kuivua. Tee lopuksi koristenauhasta rusetti kananmunan yläosaan.
- Ripusta koriste esimerkiksi sisälle tuotuun koivun oksaan.

Ohjaajalle

- Lisätietoa kasvien prässämisestä: <https://syk.fi/kasvio-ohjeet/>
- Tietoa kanoista: <http://www.maatiainen.fi/tekstit/kana.htm>

Lähde: Paavilainen, M. 2004. Askartele kaunista kotiin luonnon materiaaleista.

Esikasvatus (kurkku, kurpitsat)

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- Kohtalainen sorminäppäryys ja koordinaatiokyky

Toiminnan kesto

0,5–2 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Puhtaita astioita, joiden pohjassa on reikiä (esim. maitopurkit, viilipurkit)
- Kylvettäviä siemeniä
- Tuorekelmua/muovipusseja
- Kylvö- tai taimimultaa
- Nimilappuja
- Sumutinpullo

Työohje

- Täytä istutusastiat mullalla. Kostuta multaa vedellä.
- Istuta siemenet noin 2–3 cm:n syvyyteen, yksi siemen ruukkua (Ø 8–10 cm) kohden. Kirjoita kylvöksiin nimilaput, jotta tiedät mitä olet kylvänyt.
- Kostuta kylvös sumutinpullolla.
- Peitä kylvökset kevyesti kelmulla/muovipussilla ja nosta itämään lämpimään (20–24°C) paikkaan.
- Kastele kylvöksiä säännöllisesti ja kun ne ovat itäneet, nosta ne valoisaan ja vedottomaan paikkaan.
- Siirrä taimet (kouluta) isompiin ruukkuihin, kun niihin on kehittynyt ensimmäinen varsinainen lehtipari.

Ohjaajalle

- Pitäkää kylvökset tasaisen kosteana. Kun ensimmäiset siemenet ovat itäneet, voi kelmun poistaa.
- Sopusuhtaisten taimien aikaansaamiseksi kylvöksiä tulisi käänellä usein, sillä ne hakeutuvat kohti valoa. Lisäksi taimet tulisi koulua isompiin ruukkuihin huhti–toukokuussa (ks. ohje toukokuu).
- Tarkista kunkin kasvin tarkat kylvöohjeet siemenpussin kyljestä.

Muuta

- Kylvökalerista löydät eri kasvien esikasvatus ajankohdat:
<https://hyotykasviyhdistys.fi/puutarhatieto/kylvokalenteri/>

Lähde: https://puutarha.net/artikkelit/143/kurkun_kasvatus.htm

Orvokki-istutukset

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5–1 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Orvokin taimia
- Kukkamultaa
- Ruukkuja tai ampeleita
- Istutuspuikko tmv. orvokin taimien irrottamiseen kasvualustasta

Monien ulkokasvien sato ja kukinta aikaistuu, jos niitä esikasvattaa sisällä ja istuttaa ilmojen lämmettyä ulos. Orvokin taimet siirretään väljempiin ruukkuihin, jotta niillä on tilaa kasvaa ja kehittyä. Orvokintaimien kasvun seuraaminen on mielenkiintoista ja onnistumisen kokemuksia tuottavaa, kun saa pienet taimet kasvamaan ja kukkimaan.

Työohje

- Täytä ruukut/ampelit mullalla.
- Tee multa kolot orvokintaimia varten sormella tai istutuspuikolla.
- Irrota istutuspuikolla tai esim. lyijykynän terävällä päällä taimet kasvualustasta ja tartu varovasti kiinni lehdestä, älä varresta.
- Istuta ne yksitellen, melko väljästi (taimien väli 4-10 cm) multa tehtyihin koloihin.
- Tiivistä multa kevyesti taimien juurelta siten, että juuret saavat ilmaa eivätkä vaurioidu.
- Kastele varovasti. Varmista istutusten tasainen kosteus. Ne eivät saa kuivua kasteluiden välillä.
- Sijoita istutukset valoisaan paikkaan, mutta ei suoraan auringon paisteeseen.
- Hieman ennen aiottua ulossiirtoa, orvokkeja kannattaa totuttaa (karaistaa) viileämpään ulkoilmaan, viemällä niitä päiväksi ulos ja tuomalla yöksi sisälle.

Ohjaajalle

- Orvokit kestävät pientä pakkastakin.
- Orvokin pikkutaimia saa puutarhaliikkeistä, mutta kevään tullen niitä on myynnissä myös kukkivina, jotka voi istuttaa suoraan ulos. Jos innostusta riittää, voi orvokin pikkutaimetkin kasvattaa itse siemenistä. Tällöin orvokinsiemenien kylvö tapahtuu helmikuussa sisätiloissa.

Lähde: <https://www.nelsongarden.fi/inspiraatio/viljelyohjeet/kasvata-orvokkeja/>

Siilin ruokinta

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Siilille sopivaa ruokaa
- Matalat astiat ruokia ja vettä varten

Siili on paitsi mukava myös hyödyllinen seuralainen pihapiirissä, joka muun muassa syö tuhohyönteisiä. Siiliä voi avittaa säilymään ja viihtymään lähiympäristössä tarjoamalla sille ruokaa ja pesäpaikan. Siili viettää vuodesta 6–7 kuukautta talvihorrossa, josta se selviää kesän aikana keräämänsä rasvakerroksen avulla. Siilin paino saattaa laskea talven aikana jopa 60 %, joten ravinnon turvaaminen on tärkeää etenkin keväällä talven jälkeen ja syksyllä ennen horrosta.

Toimintaohje

- Paras vaihtoehto siilin ravinnoksi on sen luontainen ravinto, mutta hyviä vaihtoehtoja ovat myös kissan ja koiran kuivamuona (liotettuna) ja purkkiruuat sekä makkarat. Sopivaa ruokaa ovat myös rouhitut maapähkinät sekä kypsennetty suolaton kala tai liha.
- Juomaksi siilille pitää olla tarjolla koko ajan raikasta vettä.
- Pese siilin ruoka- ja juoma-astiat päivittäin ja pese sen jälkeen kädet huolellisesti tai käytä kertakäyttökäsineitä.
- Ruoki siiliä hämärän tullessa, sillä siili on yöeläin.
- Kesäruokintaa ei suositella esimerkiksi siksi, että kuumalla taudit leviävät helposti ruokintapaikoilla ja siilit saattavat lihota liikaa. Lisäksi siilien tulisi tulla toimeen ilman ihmistäkin.
- Syksyllä siili hyötyy ruokinnasta eniten ja sitä tuleekin jatkaa niin kauan kuin siilit käyvät ruokailemassa.

Ohjaajalle

- Siilille ei saa antaa lehmänmaitoa, raakaa lihaa tai kalaa, mausteista tai suolaista ruokaa, leipää tai hyvin teollisia ruokia, jotka voivat sisältää mm. paljon lisäaineita.
- Siilin poikaset alkavat liikkua heinäkuussa, joten siilejä voi ruokkia kesälläkin, mutta tällöin on erityisesti huolehdittava siilien ruokapaikkojen ja astioiden puhtaudesta.

Lähde: <https://sey.fi/luonnonelaimet/siili/>

Kananmunien värjäys keittämällä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kananmunia
- Pakastemustikoita/mustikkamehua, currya, punasipulia, keltasipulia, kahvia, teetä...
- Kattila munien keittämiseen

Kana tuottaa munia. Kana munii riippumatta siitä, onko sen seurassa kukko vai ei, mutta ilman kukkoa munat eivät hedelmöity eikä poikasia saada. Kanojen muninta on riippuvaista päivän pituudesta, ja nykyisin kanat saadaankin munimaan ympäri vuoden keinovalaistuksen avulla. Kananmunat ovat monikäyttöisiä. Niitä voidaan käyttää monipuolisesti ruuanlaitossa ja kuoret sopivat mainiosti askarteluun. Pääsiäispöytään syötäviksi tulevat kananmunat voidaan värjätä turvallisesti luonnosta saatavilla väriaineilla.

Työohje

- Laita kattilaan kylmä vesi, munat ja haluamasi väriaine. Currysta saat munankuoriin keltaista väriä, punasipulista okrankeltaista väriä, kahvista tummemman ruskeaa ja vahvasta teestä vaaleamman ruskeaa väriä ja mustikalla sinistä sävyä.
- Kuumenna vesi kiehuvaaksi ja laske keittoaika siitä, kun vesi alkaa hiljalleen kiehua. Kovaksi keitettävät munat saavat kiehua 6-8 min ja puolikovaksi 4-5 min.
- Kaada kuuma vesi pois kattilasta ja laita tilalle kylmää vettä, jolloin kuori irtoaa kuorittaessa helpommin.

Ohjaajalle

- Syötäväksi tarkoitettuja kananmunia voi värjätä turvallisesti myös elintarvikeväreillä, joita saa apteekista ja isoimmista ruokakaupoista.
- Värjääminen tapahtuu siten, että keitetty kananmuna kastellaan elintarvikevärillä värjättyyn veteen ja liotetaan sitä siellä niin kauan kun on saavutettu haluttu värin tummuus. Sama tekniikka pätee myös mustikalla värjätessä.
- Marmoroidun pinnan kananmuniin saa, kun kostuttaa hieman munan pintaa ja ripottelee pinnalle elintarvikeväriä. Antaa sen vaikuttaa hetken ja sitten huuhtelee ylimääräisen värin pois.

Lähde: <https://kotiliesi.fi/kasityo/askartelu/munien-varjaaminen/>

Esikasvatus (koristekrassi, ruusupapu)

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Puhtaita astioita, joiden pohjassa on reikiä (esim. maitopurkit/viilipurkit)
- Kylvö- tai taimimultaa
- Krassien/ruusupavun siemeniä
- Nimilappuja

Krassit ja ruusupavun voi kylvää eteläisimmässä Suomessa suoraan kasvupaikalleen, mutta esikasvattamalla taimet sisätiloissa, ne kukkivat aikaisemmin. Kasvatus on helppoa ja melko nopeaa. Niitä voidaan kasvattaa koristekasveiksi, mutta niiden kukat ovat myös syötäviä.

Työohje

- Täytä esikasvatusastiat mullalla.
- Kylvä siemeniä 5 cm:n välein ja noin 1 cm:n syvyyteen. Kirjoita nimilaput kylvöksiin.
- Kastele kylvös ja pidä tasaisen kosteana valoisassa, vedottomassa ja lämpimässä (-20C) paikassa.
- Kun kasvit ovat kasvaneet ja ulkona on riittävän lämmintä voi ne siirtää suurempiin ruukkuihin ja ulos kasvamaan. Kasveja tulisi totuttaa viileämpään ilmaan (karaistaa) vähitellen ennen lopullista ulosvientiä. Tämä tapahtuu viemällä niitä loppukevästä ulos päiväksi ja tuomalla yöksi takaisin sisälle.
- Säännöllisellä kastelulla, lannoituksella ja kuivien kukkien poistolla ne kukkivat kesä-heinäkuusta pitkälle syksyyn.

Ohjaajalle

- Siemenet itävät nopeammin, kun niitä liottaa yön yli vedessä.
- Sekä krassit että ruusupapu ovat köynnöstäviä kasveja, joten niille voi rakentaa erilaisia tukia esimerkiksi pajusta.

Muuta

- Kylvökalerista löydät eri kasvien esikasvatus ajankohdat:
<https://hyotykasviyhdistys.fi/puutarhatieto/kylvokalenteri/>

Lähde: Hyötykasviyhdistys

Taimien koulinta

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Esikasvatettuja taimia (tomaatti, kurkku, kurpitsat...)
- Isompia ruukkuja
- Taimimultaa
- Lusikka, haarukka tms. taimien irrottamiseen

Koulinnassa esikasvatetut taimet siirretään omiin, isompiin ruukkuihin jatkamaan kasvua ennen karaistamista (totuttamista) ulkoilmaan ja lopullista ulos siirtämistä. Kylvökset siis harvennetaan poistamalla heikot yksilöt. Koulinta tehdään siinä vaiheessa, kun ensimmäinen varsinainen lehtipari on kasvanut.

Työohje

- Kastele koulittavat taimet hyvin päivää ennen koulintaa.
- Täytä istutusastiat mullalla. Tee taimia varten multaan koloja esim. sormella.
- Irrota taimet lusikan tai haarukan avulla kasvualustasta, tartu sormilla kiinni yhdestä lehdestä, älä varresta ja nosta taimi varovasti.
- Aseta kukin taimi omaan koloonsa hieman aiempaa kasvusyvyyyttä syvempään ja tiivistä multaa hieman taimen tyvestä. Kastele varovasti.
- Sijoita taimet valoisaan, mutta paahteettomaan kasvupaikkaan, noin 15–18 asteeseen. Pidä taimet tasaisen kosteina. Noin 3–4 viikon päästä koulinnasta voi taimia alkaa lannoittaa varovasti.

Ohjaajalle

- Kaikki maaliskuu- ja huhtikuussa esikasvatetut taimet voi koulia samaan aikaan.
- Seuraava vaihe taimilla on niiden ulos siirtäminen hallojen väistyttyä. Kasveja tulisi totuttaa viileämpään ilmaan (karaistaa) vähitellen ennen lopullista ulosvientiä. Tämä tapahtuu viemällä niitä loppukeväästä ulos päiviksi ja tuomalla öiksi takaisin sisälle.

Lähde: https://puutarha.net/artikkelit/1059/taimien_kouliminen.htm

Kasvilavan nikkarointi

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Rakennustaito ja fyysinen toimintakyky

Toiminnan kesto

2 h ->

Kustannukset

€€€

Tarvikkeet ja työvälineet (pohjallinen laatikko: 1,20x0,5x0,3m):

- Raakalautaa (n. 17 m)
- 5x5cm patikkaa laatikon kulmiin (n. 1,2m) + 4m jaloiksi
- Nauloja
- Saha, mitta, vasara, (kanki laatikon maahan kiinnittämistä varten)
- Multaa (n. 180 litraa)

Sopivan maaperän puuttuminen ei ole este kasvimaan perustamiselle. Kasvimaan voi melko yksinkertaisesti ja halvalla perustaa vaikka kerrostalon pihaan rakentamalla itse tai ostamalla sinne valmiita kasvilaatikoita. Kasvilaatikoiden idea on sama kuin kasvimaallakin, mutta kasvit kasvavat mullalla täytetyissä laatikoissa. Kasvilaatikoiden etu on myös siinä, että niitä voidaan rakentaa eri korkeuksille, jolloin niiden viljely onnistuu myös toimintarajoitteisilta ja apuvälineitä käyttäviltäkin henkilöiltä. Haastavuutta toimintaan tuo laatikon suunnitteleminen ja toteutus alusta loppuun itse. Toiminta on myös hyvin yhteisöllistä.

Työohje

- Sahaa laudasta kasvilaatikkoon tarvittavat laudanpätkät: 6x1,2m(reunat), 6x0,5m (päädyt), 5x1,2m(pohja). Sahaa patikasta laatikkoon kulmapalat: 4x0,3m.
- Kasaa laatikko naulaamalla pääty- ja reunalaudat kulmapatikoihin. Naulaa lopuksi pohjalaudat paikoilleen.
- Sahaa jalkapatikoista sen pituiset jalat, kuinka korkealle lavan haluat. Naulaa ne laatikon kulmiin.
- Tee kangella maahan reiät ja lyö laatikon jalat maahan. Voit tehdä laudasta vielä ”tukikehikon”, jonka naulaat jalkojen alareunaan.
- Täytä laatikko mullalla.

Ohjaajalle

- Kasvilaatikon voi tehdä myös suoraan maanpinnalle, jolloin pohjaa ei tarvita ja kulmapatikat voi sahata sen verran pidemmiksi, että niiden avulla laatikko voidaan upottaa maahan. Tällöin laatikon pohjalle kannattaa asetella maisemointikangas, joka estää rikkaruohojen kasvamisen laatikkoon.
- Pyörätuolia käyttävälle jalallisen kasvilaatikon on oltava sen verran korkea, että jalat mahtuvat pöydän alle (n. 67cm). Lisäksi on kiinnitettävä huomiota kasvilavan reunan korkeuksiin ja leveyteen.

Muuta

- Tietoa esteettömydestä: www.invalidiliitto.fi

Kasvimaan perustaminen

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● Fyysinen toimintakyky

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Talikko
- Puutarhakalkkia tai tuhkaa
- Kompostimultaa tai kasvuturvetta
- Lannoitusainetta
- (Kasvilaatikoita/parvekelaatikoita)
- (Siemenet ja taimet)

Kasvimaan perustaminen ja kunnostus kuuluvat ehdottomasti kevään töihin! Mikään ei ole kiehtovampaa kuin seurata kasvien kasvua ja saada vielä satoakin omalta maalta.

Työohje (tarkempi ohje liitteissä)

- Käännä maa.
- Poista monivuotiset rikkakasvit.
- Kalkitse.
- Paranna maan rakennetta.
- Lannoita.
- Kylvä.
- Kastele.

Ohjaajalle

- Samaiset ohjeet käyvät hieman sovellettuina myös pienimuotoisempien viljelysten toteuttamiseen (esim. parvekepuutarha).

Lähde: <https://www.martat.fi/puutarha/puutarhan-tyot/kasvimaan-perustaminen/>

KASVIMAAN PERUSTAMINEN

Huolellinen perustaminen varmistaa sadon ja helpottaa kasvimaan hoitamista. Alun ahkeruus palkitsee myöhemmin. Huolellisesti perustettu kasvima tuottaa hyvin ja sitä on mukava hoitaa.

1. Käännä maa

Jotta kasveilla olisi mahdollisimman hyvät kasvuolosuhteet, tulisi maa kääntää ja muokata pehmeäksi ennen kylvöä tai istutusta. Maa muokataan lapiolla, puutarhatalikolle tai puutarhajyrsimellä siivu kerrallaan.

2. Poista monivuotiset rikkakasvit

Poista kääntämisen yhteydessä maassa selvästi näkyvät rikkaruohojen juurakot ja palaset sekä isot kivet. Karistele multa irrotetuista ruohoturpeista ja kerää pois kaikki monivuotisten rikkakasvien juuret. Voit muokata maan myös jyrsimellä ja poistaa rikkojen juuret ja rikutut ruohoturpeet haravalla. Jyrsi ja haravoi useampaan kertaan.

3. Kalkitse

Muokkauksen jälkeen maa kalkitaan. Viljavuuspalveluun lähetetty maanäyte selvittää kalkin ja ravinteiden tarpeen tarkkaan, mutta apteekista saatavilla pH-liuskoilla voit myös itse tarkistaa tilanteen maan happamuuden osalta. Puutarhakasveille sopiva happamuus eli pH on 6-7. Eri kasveilla optimi vaihtelee. Kalkilla ja tuhkalla on emäksinen vaikutus eli ne vähentävät happamuutta. Kun pH nousee, kasvien ravinteiden saanti ja vedenotto paranevat.

4. Paranna maan rakennetta

Paranna maata lisäämällä siihen hyvää kompostimultaa tai kasvuturvetta ja sekoita se perusmaahan. Humuspitoinen aines tekee maasta pehmeää ja helposti muokattavaa. Pieneliötoiminta vilkastuu ja maa pidättää paremmin kosteutta. Kasvit kehittävät hyvän juuriston ja viihtyvät.

5. Lannoita

Ennen kylvöä tai istutusta arvioidaan lannoitustarve. Kasvit ovat erilaisia. Jotkut tarvitsevat paljon ravinteita, toiset kasvavat vähemmällä. Lannoitepakkausten kyljessä on ohje eri kasviryhmien lannoittamisesta. Noudata ohjetta. Ylenpalttinen lannoittaminen vääristää kasvua aivan kuten ravinteiden puutoskin.

6. Kylvä

Monien kasvien kehitys on niin nopeaa, että ne ehtivät antaa hyvän sadon suoraan kasvimaalle kylvettyinä. Siementen kylväminen aloitetaan yleensä kesäkuun ensimmäisellä viikolla, kun maa on lämmennyt riittävästi. Kylmään maahan kylvettäessä siemenet itävät hitaasti, jolloin myös satoa saadaan myöhemmin.

Kylvä siemenet tasaiseen maahan tehtyyn vakoan. Vaon syvyys riippuu kasvilajista, joten siemenpussista voi lukea kuinka syvälle siemenet kuuluu kylvää. Myös kylvötiheyden voi tarkistaa siemenpussista. Kastele vako ennen kylvöä, jotta siemen lähtee heti itämään ja jää kiinni maahan. Pudota siemen vaon pohjalle ja peitä ohuella maakerroksella. Laita kylvörivien päihin esimerkiksi kepit osoittamaan missä siemenrivit ovat. Levitä harso heti kylvön jälkeen, jos se on tarpeen. Harsoa kannattaa käyttää mm. herneillä, pavuilla ja retiisillä suojaamaan siemeniä linnuilta ja muilta hyönteisiltä.

7. Istuta

Pitemmän kasvuajan tarvitsevat kasvit esikasvatetaan sisällä sadon varmistamiseksi. Voit kasvattaa taimet itse tai ostaa valmiina.

8. Kastele

Viljelmien kastelu on tärkeää etenkin kuivina ja aurinkoisina ajanjaksoina. Kasvit tekevät enemmän kukkia ja mehevämpiä hedelmiä, kun ne saavat riittävästi vettä. Riittävä vedensaanti on aina lajikohtaista. Kun kastelet kasveja, kastele reilusti kerralla ja anna sen jälkeen hieman kuivahtaa. Näin kasvit eivät jää liian märäksi. Märässä maassa juuristo mätänee helposti, koska se ei saa riittävästi happea. Kylvöksiä kastellessasi ole varovainen veden paineen kanssa, jotta vielä itämättömät siemenet eivät huuhtoudu veden mukana.

Ämpäriperunat

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Siemenperunoita
- Valoa läpäisemättömiä ämpäreitä/ruukkuja (reikä pohjassa)
- Aluslautasia
- Turvemultaa
- Pieniä kiviä tai soraa salaojitukseen

Ämpäriperunoiden kasvatusta on helppoa ja vaivatonta pienessäkin tilassa. Istutusastiaksi käy mikä tahansa isompi ruukku tai ämpäri, jonka pohjassa on reikä.

Työohje

- Laita ämpäriin pohjalle soraa. Täytä ämpäri puolilleen multaa.
- Laita itäneet siemenperunat ämpäriin (2kpl/astia).
- Peitä perunan mukulat mullalla (itäneet mukulat eivät saa saada valoa, joten tässä vaiheessa voi pitää pimeässä), mutta jätä mullan lisäysvara myöhemmäksi.
- Kastele ja pidä kylvös tasaisen kosteana koko kasvukauden ajan.
- Siirrä valoon (ulos/parvekkeelle), kun peruna alkaa kasvattaa vartta. Lisää ämpäriin multaa, sillä uudet mukulat kehittyvät lähelle mullan pintaa ja vihertyvät herkästi saadessaan valoa, jos multaa ei lisätä. Huolehdi, ettei peruna joudu alttiiksi yöpakkasille (harso).
- Peruna kasvaa itseksensä ämpärissä, kunhan muistaa säännöllisen kastelun ja lannoituksen.
- Perunasta voi odottaa satoa aikaisintaan 10–12 viikkoa istutuksesta.

Ohjaajalle

- Satoa saa nopeammin, kun käyttää aikaista perunalajiketta (esim. Timo) ja idättää mukulat etukäteen esim. valoisalla paikalla ikkunalaudalla.

Lähde: <https://www.spk.fi/files/dokumentit/ampariperunaohje.pdf>

Luonnonkukka-asetelma

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● Kohtuullinen käsien toimintakyky

Toiminnan kesto

1-2 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Luonnonkukkia, varpuja, heiniä
- Oasis-sientä
- Asetelma-astioita, esim. jälkiruokakulhoja tms.
- Sakset, veitsi, (sukkapuikko)

Kevät ja kesä ovat luonnonkukkien sesonkiaikaa ja niistä voi nauttia koko kesän ajan. Kukkia voi kerätä kimppuina maljakkoon tai niistä voi askarrella kauniita asetelmia. Asetelmiin sopivat niin niittykukat, varvut kuin erilaiset heinätkin. Luonnonmateriaalia on saatavilla koko kesäkauden ajan aina pitkälle syksyyn. Luonnonkukkia voi myös kuivata ja käyttää myöhemmin talvella askarteluun. Talvella voi käyttää myös erilaisia varpuja ja oksia.

Työohje

- Laita oasis-sienet likoamaan veteen. Kun ne ovat painuneet pohjaan, ovat ne imeneet tarpeeksi vettä itseensä.
- Leikkaa oasis-sienestä veitsellä sopiva pala asetelma-astian pohjalle.
- Leikkaa kukkia sopivan pituisiksi asetelmaan ja paina ne varovasti oasis-sieneen. Jos kukalla on hento varsi, voit tehdä sille valmiin reiän sukkapuikolla ja työntää varren valmiiseen reikään.
- Asetelmaa kastellaan kaatamalla hieman vettä asetelma-astiaan, josta oasis-sieni imee sen kukkien saataville.

Ohjaajalle

- Liota sieniä riittävän kauan vedessä, jotta ne ehtivät imeä tarpeeksi vettä. Muuten niiden sisälle voi jäädä kuivia kohtia ja tämä vaikuttaa kukkien säilymiseen.
- Oasis-sieniä voi käyttää uudelleenkin.
- Oasis-sieniä saa ostettua muun muassa kukkakaupoista.
- Kannattaa tutustua luonnonkukkien kuivaamiseen ja kuivata niitä kesän aikana. Kuivattuja kukkia voi käyttää esim. talvella askarteluun.

Lähde: <https://www.martat.fi/puutarha/leikkokukat/kukka-asetelma/>

Nokkoslannoite

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5-1 h

+ liotusaika 1-2 vko

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Ämpäri tai saavi
- Nokkosia
- Vettä
- Puutarhasakset
- Hanskat nokkosten keräämiseen

Kasvit tarvitsevat kasvaakseen valon, lämmön ja kosteuden lisäksi myös ravinteita. Kaupoissa on myytävänä erilaisia valmiita lannoitteita, mutta lannoitteen voi valmistaa myös itse. Nokkonen sisältää paljon vitamiineja ja kivennäisaineita, joita voidaan hyödyntää kotipihan kasvien lannoittamisessa. Nokkosvesi karkottaa myös joitakin tuholaisia. Samalla tulee kitkettyä pihan epämiellyttävät asukit hyötykäyttöön.

Työohje

- Laita käsineet käsiin suojaamaan nokkosten pistoilta ja kerää noin 1kg tuoreita nokkosia tai käytä 200g kuivattuja.
- Laita nokkoset ämpäriin, kaada ämpäriin 10 l vettä ja anna nokkosten liota vedessä noin 2 viikkoa.
- Siivilöi nokkosen varret pois ja käytä kasveille laimennettuna: 1 l nokkosvettä ja 9 l vettä (1:10).
- Lannoita kasveja säännöllisesti. Kaada lannoite kasvien tyvelle, ei päälle.

Ohjaajalle

- Huom! Nokkosvesi haisee epämiellyttävälle liottuaan 2 viikkoa vedessä.
- Nokkosvettä voidaan käyttää myös kasvien virkistämiseen ja ötököiden häätämiseen, jolloin nokkosia liotetaan pari päivää ja vesi kaadetaan kasvien päälle laimentamattomana.

Lähde: https://www.martat.fi/teemat/junnukokki/kotikulmilla__trashed/puutarhavinkit/siemenesta-sadoksi/luonnonmukainen-lannoite-nokkosista/

Avomaalle kylväminen

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Kohtalainen sorminäppäryys ja toimintakyky

Toiminnan kesto

1 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kasvien ja vihannesten siemeniä
- (Kasvilaatikoita)
- Keppi tms. kylvövakojen tekemiseen
- Nimikylttejä

Avomaalle kylväminen on helppoa ja nopeaa, koska esikasvatus monine vaiheineen jää pois. Suorakylvö sopii useimmille yksivuotisille kasveille ja vihanneksille. Toimintaa voidaan soveltaa toimintakyvyn mukaan esimerkiksi kylvämällä osa kasveista korotettuihin kasvilaatikoihin. Tämä helpottaa myös kesän aikaisia hoitotoimia.

Työohje

- Muokkaa ja tasoita maa kunnolla ennen kylvämistä (ohjeita vuosikello-oppaan lopussa).
- Tee maahan kylvövaot tasaisin välimatkoin vetämällä esimerkiksi kepillä.
- Kastele vaot ennen kylvöä.
- Kylvä siemenet vakoihin: isot siemenet yksitellen, pienet esim. siemenpussista karistaen mahdollisimman harvaan. Laita vakojen päihin nimikyltit.
- Peitä vaot ohuelti mullalla ja tiivistä maa kevyesti.
- Kastele maata tarvittaessa.
- Kun siemenet ovat itäneet ja taimet ovat helposti käsiteltävän kokoisia, niitä harvennetaan.

Ohjaajalle

- Harvennus tulee tehdä mahdollisimman varhain, kun taimissa on muutama lehtipari. Taimivälit vaihtelevat kasvilajeittain ja ne mainitaan usein kasvukuvauksissa.
- Viljelylaatikoihin kylväminen tapahtuu samoilla periaatteilla kuin avomaalle kylvökin.

Lähde: https://puutarha.net/artikkelit/74/kasvinlisaysta_siemenista.htm

Perhospuutarha

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Erilaisia kasveja
- Perhoskirjoja tunnistamista varten

Perhospuutarha antaa mahdollisuudet moneen: uusien perhoslajien opetteluun, perhosten säilymiseen pihapiirissä sekä niiden kauneudesta nauttimiseen. Perhosten pääsääntöistä ravintoa on kukkien mesi, joten perhosia voidaan houkuttaa pieneenkin puutarhaan ja jopa parvekkeelle istuttamalla sinne muutama erityisesti perhosia houkutteleva kasvi.

Työohje

- Kasvustoltaan rikas ja monipuolinen puutarha houkuttelee perhosia. Erityisesti kirkkaat värit, tuoksut ja kukkaryhmät houkuttelevat perhosia paikalle ja tarjoavat niille hyvän kasvuympäristön. Myös jotkut rikkaruohot houkuttelevat perhosia.
- Kun kukkaryhmässä on eri aikaan kukkivia mesikasveja, puutarhassa riittää mettä koko kesäksi. Samoja kukkia kannattaa istuttaa samaan kohtaan suurempi ryhmä, jotta perhoset havaitsevat ne paremmin. Vaikka kasvien kukinnot olisivat vaatimattoman näköisiä, ne saattavat olla hyviä mesikukkia perhosille.
- Perhosten mieliksi puutarhassa voi lisäksi käyttää lämpöä varaavia materiaaleja. Luonnonkalliot on hyvä jättää näkyviin. Jos niitä ei ole, myös erilaiset kiveykset sopivat tarkoitukseen.

Ohjaajalle

- Perhospuutarhan perustamisessa kannattaa hyödyntää puutarhassa jo olemassa olevia kasveja mahdollisimman paljon. Asiakkaiden/toimijoiden kanssa voidaan yhdessä miettiä mitkä kasvit houkuttelevat perhosia ja mitä kasveja tulisi hankkia.

Lähde: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/05/10/houkuttele-perhosia-pihaan>,
<https://www.martat.fi/puutarha/puutarhan-tyot/kasvinsuojelu/kotipihan-otokat/perhospuutarha/>

Mansikan poiminta ja säilöntä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Fyysinen toimintakyky mansikoiden poimintaan

Toiminnan kesto

Mansikoiden keruu
aika + 0,5–1 h

Kustannukset

€€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Mansikoita
- Hillo-marmeladisokeria
- Pakasterasioita tai lasipurkkeja
- Kattila
- Veitsi, kauha

Heinäkuun alku on mansikan poiminnan ja säilönnän sesonki-aikaa! Ensimmäiset kotimaiset mansikat kypsyvät usein Juhannuksen jälkeen. Mansikkalajikkeista on monia muunnoksia, mm. avomaamansikka, kuukausimansikka ja ampelimensikka. Mansikkamaan lisäksi mansikoita on mahdollista kasvattaa pienimuotoisesti myös esimerkiksi parvekkeella. Mansikoita kannattaa myös säilöä talven varalle.

Työohje

- Perkaa marjat.
- Paloittele 1 kg (noin 2 l) mansikoita ja kaada paketti (330 g) hillo-marmeladisokeria kattilaan.
- Kuumenna seos hitaasti kiehuvaaksi ja keitä 3–5 min sekoittaen.
- Anna jäähtyä noin 15 min välillä sekoitellen. Kuori hillon pinnalta vaahto.
- Kaada hillo pestyihin ja kuumennettuihin lasipurkkeihin ja sulje huolellisesti. Voit käyttää vaihtoehtoisesti myös pakasterasioita.
- Säilytä lasipurkkeja viileässä ja avattuna kylmässä. Pakasterasioihin säilötyn hillon voit pakastaa normaalisti.

Ohjaajalle

- Mansikat voi myös pakastaa sellaisenaan tai ripotella pinnalle hieman sokeria.
- Mansikoiden säilöntä ei vaadi mansikkamaalle menoa tai omaa mansikkamaata, vaan mansikoita voi myös ostaa esimerkiksi torilta.

Muuta

- Lähimmän marjatilan löydät hedelmän- ja marjanviljelijäin liiton sivuilta: www.hedelmatmarjat.fi

Kaksivuotisten kukkien kasvat

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● Kohtuullinen sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1-2 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kaksivuotisten kesäkukkien siemeniä
- Taimimultaa
- Kylvölaatikoita tai ruukkuja
- Nimilappuja

Osa kesäkukistamme on luonnostaan kaksivuotisia. Saadaksesen nämä kukat kukkimaan, on niiden siemenet kylvettävä jo edellisenä kesänä. Omien kesäkukkien kasvattaminen tuo odotuksen tuntua seuraavaan kesään ja mahdollistaa kasvatuspuuhat perinteisen ja totutun kukkien kasvatusajan ulkopuolellakin. Kylvö tehdään kesä-heinäkuussa ja taimet siirretään kasvupaikalleen elokuussa.

Työohje

- Täytä kylvölaatikot mullalla lähes täyteen. Mullan voi kostuttaa ennen istutusta.
- Kylvä siemenet harvakseltaan kylvölaatikkoon. Peitä kevyesti mullalla ja kastele varovasti. Siemenet voi kylvää myös suoraan lopulliselle kasvupaikalle.
- Kirjoita taimilaatikkoihin nimilaput, jotta tiedät mitä olet kylvänyt.
- Pidä kylvös tasaisen kosteana.
- Elokuussa pikkutaimet siirretään lopullisille kasvupaikoilleen: tee taimelle pieni kuoppa multaan ja istuta taimi samaan syvyyteen missä se alun perinkin kylvölaatikossa on kasvanut. Tiivistä multaa sormin painaen taimen tyvestä ja kastele varovasti.
- Talveksi taimet suojataan havuilla ja keväällä ne aloittavat kasvun ja kukintansa.

Ohjaajalle

- Kaksivuotiset kukat muodostavat ensimmäisenä vuonna lehtiruusukkeen, kukkivat seuraavana kesänä, jonka jälkeen kuolevat. Monet kaksivuotiset kukat tosin siementävät usein runsaasti. Mitä suuremmaksi lehtiruusuke ehtii kasvaa syksyllä, sen paremmin kasvi talvehtii.
- Kaksivuotisia kasveja ovat mm. tarhaorvokki, maariankello ja harjaneilikka.

Lähde: https://puutarha.net/artikkelit/74/kasvinlisaysta_siemenista.htm

Mato-onginta

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Liikuntakyky, sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Mato-onki (vapa, siima, koho + paino + koukku)
- Matoja tai muuta syötiksi kelpaavaa
- Muovipussi tms. kalasaaliille

Mato-onginta on halpa ja melko helposti toteutettavissa oleva aktiviteetti. Vaatimattomilla välineillä on mahdollista saada monipuolisesti kalaa kaikenlaisista vesistä. Tiettyjä sesonkeja eri kalalajeille löytyy ja muun muassa sääolot vaikuttavat saaliin saantiin, mutta toimintana se on rentouttavaa ja sosiaalistakin. Mato-ongen voi rakentaa myös itse.

Toimintaohje

- Kalareissu alkaa ongen valmistuksella. Niitä voi myös ostaa valmiina kaupasta, mutta valmistuskin on melko helppoa ja nopeaa: Hanki sopiva vapa (pitkä oksa), kiinnitä siima vavan toiseen päähän tiukalla solmulla ja asenna siimaan koho, paino ja koukku.
- Hanki sopivia syöttejä. Madot on perinteinen syöttivaihtoehto ja niitä löytää etenkin kostealla säällä esim. kukkapenkeistä, kompostista ja kivien alta. Jos matoja ei ole saatavilla niin syötiksi käy esim. taikina, leipäpalat, katkaravut jne. Kaupoissa myös myydään erityisiä syöttejä.
- Ongella: aseta syötti koukkuun, heitä siima kohoineen ja koukkuineen veteen. Odotele ja seuraa kohoa. Kun koho häviää veden alle, on koukussa todennäköisesti kala. Nosta vavan avulla siima vedestä melko nopeasti mutta tasaisesti. Irrota kala koukusta, laita uusi syötti ja jatka kalastusta.

Ohjaajalle

- Onkiminen on maksutonta ja jokaisenoikeuksiin kuuluvaa toimintaa, sen harrastamiseen ei tarvita lupaa.
- Onki on helppo rakentaa itse. Kaupoissa myydään valmiita siima+koho+koukku -settejä.
- Kaloja saa usein parhaiten kaislikoista ja suojaista paikoista.

Lähde: <https://www.kalastajankanava.fi/miten-aloittaa-kalastus/aloita-onginta/>

Yrttitee tuoreista yrteistä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Saksien käyttö, sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5 h +
kasvien keräysaika

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Sakset yrttien/villivihannesten keräämiseen
- Pussi, kori tmv. astia kerätyille kasveille
- (Yrttejä ruukussa)
- Teekannu, vedenkeitin, siivilä, teekuppeja

Yrttiteen valmistaminen onnistuu mihin vuodenaikaan tahansa!

Teen valmistukseen voidaan käyttää sekä tuoreita että kuivattuja kasveja. Teen valmistaminen onnistuu helposti, nopeasti ja usein myös ilmaiseksi. Lisäksi on mielekästä hyödyntää itse kerättyjä kasveja. Kasveja kerättäessä tulee huomioida niiden myrkyttömyys, keräyspaikka ja jokaisenoikeudet.

Työohje

- Kerää yrtit/villivihannekset, huuhtelee ne hyvin ja kuivaa talouspaperiin.
- Silppua yrtit saksia tai veistä apuna käyttäen teepannuun tai -kannuun. Tarvitsen yhtä teekupillista varten noin 2 rkl yrttisilppua.
- Keitä kupprien tilavuuden verran vettä. Heti kun vesi alkaa kiehua, kaada se yrttien päälle teekannuun. Älä keitä vettä pitkään, sillä kauan kiehunut vesi tekee teestä väljähtyneen makuista.
- Hauduta teetä noin 5 min. Jos haluat vahvempaa teetä, lisää yrttejä, älä haudutusaikaa.
- Kaada tee kuppeihin siivilän läpi ja nauti.

Ohjaajalle

- Tuoreista yrteistä ja villivihanneksista voi tehdä lukemattomia eri teevariaatioita, vaikka joka päivälle omansa. Kokeilemalla erilaisia kasviyhdistelmiä, löydetään erilaisia makuelämyksiä.
- Teen valmistamista voi toteuttaa vuoden ympäri, sillä teeainekset säilyvät kuivattuina pitkään.
- Yhdessä asiakkaan kanssa voidaan kirjata ylös, millaisia sekoituksia on tehty ja miltä ne ovat maistuneet.

Lähde: <https://www.martat.fi/reseptit/yrттitee/>,
<https://kuuyrttitarhassa.blogspot.com/2012/05/villiyrtti-ja-kukkaisteesekoitukset.html>

Siilinpesä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● ● Työkalujen käyttötaito

Toiminnan kesto

2-4 h

Kustannukset

€€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Käsittelemätöntä lautaa
- Kattoon pahvia tai muovia
- Saha, vasara, nauloja
- Kuivia heiniä tai lehtiä
- Savivelliä (veteen sekoitettua savea)

Siili on mukava naapuri ja hauskaa seurattavaa kaikenikäisille! Siilejä voi houkutella puutarhaan muun muassa jättämällä sinne hoitamattoman nurkkauksen, sekä erilaisia risu- ja lehtikasoja. Siilien haasteena on sopivien talvehtimispaikkojen löytäminen, joten rakentamalla sellaisen, voit auttaa siilejä säilymään ympäristössä. Kesysiilit ovat nykyään suosittuja lemmikkejä, joten siilivierailijakin voi olla mahdollinen aktiviteetti.

Työohje

- Rakenna kulutunneli, joka on 10 cm korkea, 10 cm leveä ja 40 cm pitkä. Iso siili mahtuu sisään, mutta esim. koirat jäävät ulkopuolelle.
- Sahaa 2 kpl alusrimoja, jotka ovat 40 cm pitkiä.
- Rakenna laatikko, jonka mitat ovat 40 x 40 x 40 cm.
- Rakenna irrotettava kansi, jonka mitat ovat 43 x 43 cm.
- Suojaa katto ja tunneli kattopahvilla tai muovilla.
- Liitä laatikkoon kulutunneli ja sivele kaikki osat savivellillä, koska rakenteissa on oltava maanhaju.
- Laita pesä suojaisaan ja kuivaan paikkaan ja asettele sen pohjalle kuivia heiniä ja lehtiä, joista siilit voivat itse rakentaa mieleisensä pesän. Huolehdi, että pesässä on riittävä ilmanvaihto.

Muuta

- Suomen siiliyhdistyksen kotisivut: www.suomensiilyhdistys.fi

Lähde: Bengtson, P. & Lewander, M. 2007. Luonto pihallesi.

Hyötykasvien kuivaus

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Kohtuullinen sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5-1 h +
kuivatusaika

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kuivattavia tuotteita, esim. omenia/marjoja/sieniä
- Veitsi
- Uuniritilä
- Leivinpaperia
- (Kasvikuivuri)

Jos puutarhasta ja metsästä tulee syksyllä paljon satoa, mutta viileäsäilytystilat ovat rajalliset, kannattaa osa sadosta kuivata talven varalle. Huolella kuivatut tuotteet säilyvät pitkään ja vievät vähän säilytystilaa, mutta säilyttävät silti usein makunsa ja vitamiinipitoisuutensa hyvin. Kuivattaviksi sopii lukematon määrä erilaisia villivihanneksia sekä puutarhan- ja metsän antia.

Työohje (omena)

- Pese omenat huolellisesti.
- Poista omenista siemenkoti omenaporalla.
- Leikkaa omenat terävällä veitsellä noin 5mm ohuiksi viipaleiksi.
- Levitä omenaviipaleet kuivumaan. Paras keino kuivatukseen on kasvikuivuri, mutta omenat kuivuvat myös huoneenlämmössä leivinpaperille levitettyinä noin 3-4 päivää. Omenia voi kuivattaa myös uunissa alhaisella lämmöllä (max 50 astetta) ritilän päällä siten, että uuniluukku on hieman avoinna.

Ohjaajalle

- Kuivatukseen sopivat monipuolisesti lähes kaikki luonnosta kerättävät syötävät tuotteet: sienet, marjat, hedelmät, villivihannekset, vihannekset ja juurekset.

Lähde: <http://www.arctic-flavours.fi/binary/file/-/id/19/fid/396/>,
http://yle.fi/uutiset/kuivattu_syysato_saastaa_pakkastilaa/6301129

Mustikan poiminta ja mustikkapiirakka

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Fyysinen liikuntakyky,
kohtalainen sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Astioita mustikan poimimista varten
- Mustikkapiirakan muut raaka-aineet: munia, sokeria, vehnä jauhoja, leivinjauhetta, vanilliinisokeria, voita/margariinia, maitoa

Ensimmäiset mustikat kypsyvät heinäkuun lopussa ja satokausi jatkuu noin syyskuun alkuun. Mustikka on monipuolinen ja terveellinen marja. Mustikan poiminnan yhteyteen voi yhdistää vaikka luontoretken. Jos osallistujien toimintakyky on rajallinen, onnistuu mustikoista nauttiminen myös esimerkiksi marjapiirakan muodossa. Myös pensasmustikoiden kerääminen on yksi mahdollisuus.

Toimintaohje

- Järjestäkää mustikkaretki! Mustikoita voi myös vaihtoehtoisesti ostaa torilta tai käydä poimimassa pensasmustikoita.
- Valmistakaa mustikkapiirakka: Munat ja sokeri vatkataan vaahdoksi. Joukkoon lisätään kevyesti nostellen vuorotellen jauhoja, rasvasulaa ja maitoa. Taikinaan sekoitetaan puolet mustikoista ja kaadetaan leivinpaperille uunipellille. Pinnalle ripotellaan loput mustikat ja piirakkaa paistetaan 200 asteessa uunin alatasolla noin 30–35min.

Mustikkapiirakka (10:lle)

- 4 munaa
- 3dl sokeria
- 7 dl vehnä jauhoja
- 3fl leivinjauhetta
- 1 rkl vanilliinisokeria
- 200g sulatettua margariinia
- 2 dl maitoa
- 4–5dl mustikoita

Ohjaajalle

- Mustikkaa löytyy koko maasta. Se viihtyy erityisesti puolivarjoisilla lehtomaisilla, tuoreilla ja kuivahkoilla kankailla.
- Pensasmustikoita löytyy yhä useammalta marjatilalta, ja niiden poiminta on toimintarajoitteisille henkilöille helpompaa.

Lähde: <https://lehti.luontoportti.fi/fi/lajiesittely/mustikka>

<http://www.yhteishyva.fi/ruoka-ja-reseptit/reseptit/helppo-mustikkapiirakka/01688>

Puutarhajätekompostorin perustaminen

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Fyysinen liikuntakyky

Toiminnan kesto

1 h >

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Puukehikko
- Huokoista ainesta (esim. lehtiaidan leikkuujäte) pohjalle, jotta ilmavuus säilyy
- (Multaa)
- Puutarhajätettä
- Talikko, harava

Puutarhajätettä kompostoitaessa eloperäinen jäte muuttuu uudelleen käytettävään muotoon. Muutamana vuoden kuluessa puutarhajätteestä syntyy ravinteikasta ja kuohkeaa multaa, joka voidaan käyttää uudelleen. Puutarhajätekompostin perustaminen on halpaa, useimmiten luvallista ja ennen kaikkea hyödyllistä. Näin oman puutarhan jätteet voidaan hyödyntää uudelleen oman puutarhan hyvinvointiin!

Työohje

- Etsi kompostille sopiva paikka: maan tulisi olla tasainen eikä viettä mihinkään suuntaa. Lisäksi se kannattaa sijoittaa lähelle jätteiden syntypaikkaa.
- Rakenna/hanki yksinkertainen puukehikko. Pohjamateriaalilla ei ole väliä ja puutarhajätekompostin voi perustaa myös suoraan maalle.
- Laita pohjalle kerros huokoista ainesta (10cm).
- Kasaa kompostia kuin täytekakkua: vuorotellen puutarhajätettä ja vuorotellen esim. vanhaa kompostia tai multaa, jotka auttavat kompostia toimimaan hyvin.
- Huolehdi kompostin olosuhteista: kuohkeus, kosteus, ravinteisuus.
- Komposti on käyttövalmista noin 1-3 vuoden kuluttua.

Ohjaajalle

- Kompostointiin liittyvät lupa-asiat kannattaa selvittää paikallisilta viranomaisilta.
- Kompostin voi myös ostaa valmiina.

Muuta

- Kompostointioppaasta lisätietoa kompostoinnista:
<https://www.biolan.fi/artikkelit/kompostointi/kompostointi-opas.html>

Lähde: <https://www.martat.fi/puutarha/puutarhan-tyot/kompostointi/>

Syysistutukset ruukkuihin

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Syyskukkia
- (Ruukkuja)
- (Multaa)
- Havuja, sammalta, jäkälää, oksia jne. koristeita luonnosta
- Istutuslapio

Syksyn lähestyessä kesäkukat on aika vaihtaa syksyisiin istutuksiin. Syysistutus kestää kauniina talveen saakka, kun sitä hoitaa hyvin. Useimmat syyskukat kestävät pikkupakkasiakin. Kukkien lisäksi syysistutuksiin voi laittaa koristukseksi muun muassa havuja, sammalia ja erilaisia oksia. Syysistutuksissa voi hyödyntää kesäkukkien ruukkuja.

Työohje

- Kastele istutettavat kasvit hyvin ennen istutusta.
- Jos istutat syyskukat kesäkukkien tilalle, poista kuihtuneet kesäkukat kokonaan ja vaihda kerros vanhaa multaa uuteen.
- Istuta syyskukat tiheään, jotta saat näyttävät asetelmat.
- Tiivistä ja kastele istutukset hyvin.
- Ruukkuja voit koristella muun muassa erilaisilla sammalilla, jäkälillä tai havuilla.
- Syksyisiä istutuksia ei tarvitse kastella päivittäin, koska syysilma on luonnostaan kostea. Säännöllistä hoitoa ne kuitenkin kaipaavat kestääkseen.

Ohjaajalle

- Syysistutuksiin sopivat esimerkiksi kanervat, callunat, marjakanervat, erilaiset tädykkeet, pienet havukasvit, syklaamit, krysanteemit ja koristekaalit.
- On muistettava, että havujen, sammalien ja jäkäliden kerääminen ei kuulu jokaisenoikeuksiin, vaan siihen tarvitaan maanomistajan lupa.

Lähde: <https://www.meillakotona.fi/artikkelit/9-x-syysistutukset-ruukussa>

Lampaan keritseminen ja villan käsittely

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● ● ● Kohtalainen käsien toimintakyky

Toiminnan kesto

1-2 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Käsitlemätöntä lampaan villaa
- Pestyä lampaan villaa
- Karstat
- Rukki tai värttinä

Lammas on monipuolinen kotieläin, sillä siitä saadaan lihaa, villaa ja turkiksia. Lampaat keritään usein kaksi kertaa vuodessa: keväällä ja toistamiseen syksyllä. Lampaan villa on huokoista, jolloin sen väliin pääsee helposti ilmaa ja se tekee siitä lämpöisen materiaalin. Lisäksi lampaanvilla on melko paloturvallinen materiaali. Lampaan villan reitti villasta langaksi on monelle vieras, mutta ehdottomasti tutustumisen arvoinen asia.

Työohje

- Villalangan valmistaminen on monivaiheinen prosessi, eikä se tapahdu hetkessä.
- Ensin lammas keritään. Sitten lampaanvilla erotellaan laadun mukaan, joka vaihtelee lampaan eri ruumiinosissa. Usein villa on huonolaatuisempaa lampaan takaosassa ja jaloissa. Villa on syytä pestä ennen jatkokäyttöä. Tämä tapahtuu varovasti liuottamalla sitä tasalämpöisessä vedessä. Mietoa pesuainettakin voi käyttää, mutta veden lämpötilan vaihteluja tulisi välttää, ettei villa huovu. Pesun jälkeen villan annetaan kuivua, jonka jälkeen villaa karstataan, jotta saadaan kuidut samansuuntaisesti. Karstauksen jälkeen vuorossa on itse langan valmistus, joka voidaan toteuttaa joko värttinällä tai rukilla.

Ohjaajalle

- Langan tekeminen on oma taitolajinsa, joten helpoimmalla pääsee, kun kutsuu paikalle ammattilaisen opastamaan.
- Langan valmistuksen taitajia voi kysellä esimerkiksi paikallisilta kansalaisopistoilta ja martoilta.

Lähde: <https://www.aitomaaseutu.fi/media/villa.pdf>

Syksyiset kukkasipulit

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kukkasipuleita
- (Multaa, ruukkuja)
- Istutuslapio

Keväällä kukkivat sipulikukat istutetaan syys-marraskuussa ulos halutulle kasvupaikalle, sillä ne tarvitsevat kukkiakseen kylmän jakson. Syksyllä sipulikasvit voidaan istuttaa suoraan kasvupaikalleen tai vaihtoehtoisesti ruukkuihin. Ruukut voidaan varastoida viileään tilaan (esim. kellariin), tai ne voidaan haudata maahan kaivettuun kuoppaan.

Työohje

- Kaiva istutuslapiolla sopivan kokoinen kuoppa multa. Sopiva syvyys on kolme kertaa sipulin oma korkeus.
- Aseta sipuli kuoppaan terävä kärki ylöspäin ja peitä se mullalla.
- Jos istutat sipulit ruukkuihin, muista kastella niitä säännöllisesti koko juurtumisen ajan. Sipulit säilytetään pimeässä ja viileässä (alle 10 astetta). Tarkoitukseen sopii esimerkiksi kellari tai maahan kaivettu kuoppa, johon ruukut sijoitetaan ja päälle kasataan kerros lehtiä. Ruukut nostetaan keväällä maasta hyödettaviksi (lämpimään).

Lähde: <https://www.meillakotona.fi/artikkelit/kukkasipulien-istutus-syksylla>

Ruisleivän valmistus

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset	Toiminnan kesto	Kustannukset
● ●	2 pv hapatusaika + kohotusajat + 1h leivonta-aika + paistoaika	€€

Tarvikkeet ja työvälineet:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Pala ruisleivän juurta (n.½ dl) • 2 litraa vettä + 1-2 rkl suolaa • 3 kg ruisjauhoja • Leivonta-astia, puuhaarukka, leivinliinoja, leivinpaperia, muotteja, haarukka

Syksy on sadonkorjuun aikaa! Ruisleivän leipomisen sesonki ajoittuu syksyyn, kun viljat on puitu ja jatkojalostettu jauhoiksi. Ruisleipää voi toki leipoa myös muina vuodenaikoina. Ruisleivän leipominen mielletään usein haasteelliseksi ja työlääksi, mutta loppujen lopuksi se ei vaadi kuin riittävästi aikaa taikinan hapattamiseen.

Työohje

- Alkuhapatus (n. 1vrk): Kaada leivonta-astiaan juuren lisäksi koko vesimäärä ja tässä vaiheessa vain 3-4 dl ruisjauhoja, jolloin syntyy laiha vellimäinen seos. Peitä astia leivinliinalla ja anna juuren "herätä" n. 1vrk huoneenlämmössä. Voit sekoittaa seosta muutaman kerran hapattumisen aikana.
- Hapatus (n. 1vrk): Kun vuorokausi on kulunut, lisää seokseen suola ja 1 l jauhoja, jolloin syntyy löysähkö taikina. Anna taikinan hapattua edelleen n. 1vrk sekoitellen 2-3 kertaa. Taikina on sopivan hapantunut, kun se alkaa nousta ja siihen syntyy jopa ilmakuplia. Mikäli näin ei käy, lisää hieman jauhoja, sekoita hyvin ja odota.
- Taikina: Vaivaa taikinaan n. 2 vrk aloituksen jälkeen niin paljon jauhoja, että siitä tulee kimmoisaa mutta ei kovaa (vrt. pullataikina): ruisleipätaikina ei irtoa astian reunoista. Anna kohota peitetynä 30 min.
- Ripottele leivinlaudalle jauhoja. Ota kutakin leipää varten kahden nyrkin verran taikinaa. Muotoile taikinasta pallo ja taputtele siitä leivinlaudalla 2 cm paksu, pyöreä ja litteä leipä. Tee reikä keskelle muotilla tai esim. juomalasilla. Pistele leivät haarukalla ja anna kohota liinan alla 30 min.
- Paista leipiä tavallisessa sähköuunissa 200 asteessa n. 40-45 min ja kiertoilmuunissa 200 asteessa 30-35 min. Leipä on kypsä kun se "kumisee" kopautettaessa.

Ohjaajalle

- Valmiit ruisleivät kannattaa säilyttää paperipussissa. Jos niitä joutuu säilyttämään useamman päivän, kannattaa ne pakastaa.

Lähde: <https://www.martat.fi/reseptit/ruisleipa-ruislimppu-hapanleipa/>

Kurpitsalyhty

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1-2 h

Kustannukset

€€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Isoja kurpitsoja
- Terävä ja tukeva veitsi kurpitsan hatun irrottamiseen ja suun/silmien leikkaamiseen
- Kauha/iso lusikka kurpitsan kovertamiseen
- Tussi

Työohje

- Leikkaa irti kurpitsan hattu terävää veistä apuna käyttäen. Leikkaa hatusta riittävän suuri. Hatun reunasta voi tehdä sahalaitakuvioiden.
- Koverra kurpitsa tyhjäksi siemenistä lusikalla/kauhalla. Tämän jälkeen koverra talteen kurpitsan hedelmäliha.
- Piirrä tussilla kurpitsalle kasvot ja leikkaa ilme terävällä veitsellä varovasti ääri viivoja pitkin.
- Hattuun voi tehdä ilmareikiä, jolloin se ei kuumene yhtä helposti.

Ohjaajalle

- Kurpitsoja voi ostaa kauppojen hedelmä- ja vihannesosastoilta.
- Kurpitsa alkaa pilaantua suhteellisen nopeasti ja kynttilän polttaminen sen sisällä nopeuttaa pilaantumista -> tee kurpitsalyhdyt mahdollisimman lähellä juhlia
- Kurpitsan hedelmälihan voi hyödyntää, samoin kuin siemenet (kunhan vain käyttää syötäväksi sopivia kurpitsalajikkeita)

Muuta

- Samalla tekniikalla voi kurpitsan sijaan kovertaa myös esimerkiksi appelsiineja ja greippejä.

Lähde: https://www.kodinkuvalehti.fi/artikkeli/tee_itse/askartelu/halloween_lahestyy_nain_teet_kurpitsalyhdyn

Kuva: Pixabay

Sipulikukat jouluksi

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Hyödettäviä kukkasipuleita
- Ruukkuja
- Multaa
- (Kevytsoraa, jos ruukussa ei ole reikiä)

Joitakin sipulikasveja voidaan kukittaa sisätiloissa Jouluksi. Tätä kutsutaan hyötämiseksi, jossa kasvien normaali vuosirytmistö sekoitetaan ja saadaan ne kukkimaan "väärään" aikaan. Kukkaan saattaminen kestää kukasta riippuen sipulin istutuksesta noin 2-4 kk. Hyödettäviä kukkia ovat muun muassa hyasintti, krookus, kielo, tulppaani, amaryllis ja tasetti (sarjanarsissi).

Työohje

- Levitä istutusastian pohjalle kerros kevytsoraa, jos astiassa ei ole reikiä.
- Levitä soran päälle multaa.
- Istuta sipulit multaankin siten, että sipulista jää 1/3 näkyviin.
- Sipulit tarvitsevat kylmäkäsitteilyn, jonka aikana ne juurtuvat: sijoita sipulit noin 8-10 viikoksi pimeään ja viileään (alle 10 astetta). Pidä multa hiukan kosteana koko ajan.
- Juurtumisen jälkeen astiat siirretään valoisaan ja lämpimään paikkaan. Ajoita valoon ja lämpöön siirto 3-4 viikkoa ennen haluttua kukinta-aikaa.

Ohjaajalle

- Istutusastiana voi käyttää esimerkiksi erilaisia koreja, jotka voi joulun alla koristella jäkälillä, sammalilla, havuilla tms. koristeilla.
- Jotkut joulukukat ovat hyvin voimakastuokuisia ja myrkyllisiä.
- Istutukset tarvitsevat viileän säilytystilan kylmäkäsitteilyä varten, jollaiseksi käy muun muassa kellari tai maahan kaivettu kuoppa, johon ruukku sipuleineen upotetaan ja peitetään lehtikarikkeella.
- Kukintaa voi nopeuttaa ostamalla valmiiksi kylmäkäsitellyjä mukuloita ja sipuleita. Ne voi laittaa suoraan istutuksen jälkeen lämpöiseen ja valoisaan kasvamaan ja kehittymään.

Lähde: <https://kodinpellervo.fi/kodin-pellervossa/2023/09/21/kasvata-joulukukat-itse/>

Kuva: Pixabay

Lintujen talviherkut

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5-1 h +

jähmettymisaika

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kattila
- Kookosrasvaa tai eläinosastoilla myytävää linnuntalia
- Piparkakkumuotteja ja kauha
- Alumiinifoliota ja teippiä
- Erilaisia siemeniä
- Koristenauhaa

Linnuille voi itse tehdä kauniita ja helppovalmisteisia herkkuja erilaisista siemenistä ja rasvasta. Herkut on nopea valmistaa ja niiden tekemiseen ei vaadita suuria resursseja. Käyttämällä erilaisia muotteja ja nauhoja, herkuista saa myös koristeellisuutta pihapuiden oksille.

Työohje

- Sulata rasva kattilassa alhaisella lämmöllä.
- Aseta jokaisen piparkakkumuotin alle pala foliota ja rutista se muotin reunoja myöten ylöspäin. Teippaa folio paikalleen.
- Aseta foliopaketit tukevasti toisiaan vasten reunalliseen astiaan.
- Kaada jokaisen muotin pohjalle kerros siemeniä. Nosta kauhalla sulaa rasvaa siemenien päälle muotin puoliväliin asti. Nosta astia viileään jähmettymään.
- Kun massa on jähmettynyt, aseta ensimmäisen kerroksen päälle koristenauhasta sidotun lenkin pää ja peitä se siemenillä. Sulata toinen erä rasvaa, täytä muotit ja nosta pelti uudestaan kylmään jähmettymään.
- Irrota rasvakakku muotista, kun se on täysin kovettunut. Jos se on tiukasti kiinni, lämmitä hieman muottia.

Ohjaajalle

- Vaihtelua herkkuihin saat käyttämällä erilaisia värikkäitä nauhoja.
- Lintujen ruokinnan sallimisesta on vaihtelevia käytäntöjä asuinpaikasta riippuen-> lupa-asiat on hyvä selvittää ennen lintujen ruokinnan aloittamista.

Lähde: Erkkilä, H. 2005. Lahjoja kotipuutarhasta.

Kuva: Pixabay

Kanojen sulkasato ja lintubaari

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5 h

+ kuivumisaika

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Höyheniä, sulkia
- Kukkaruukku
- Vahvaa nyöriä
- Sakset, siveltimeä, liimaa
- Akryylivärejä, lakkaa
- Talipallo

Kanojen luontaisen vuosirytmien seuraaminen on mielenkiintoista. Se perustuu päivän pituuteen. Keväällä kun valon määrä alkaa lisääntyä, käynnistyy kanojen lisääntymiskausi ja muninta. Syksyllä päivän lyhentyessä alkaa sulkasato, jolloin vanhat, kuluneet sulat putoavat ja samalla muninta hiipuu, kunnes uudet sulat ovat muodostuneet. Pudonneista sulista on mukava askarrella erilaisia koristeita. Sulilla voit vaikka koristella linnuille hauskan lintubaarin ulkoruokintaan.

Työohje

- Maalaa kukkaruukku mieleisesi värisellä akryylimaalilla ja anna kuivahtaa.
- Koristele ruukua tehostevärillä käyttämällä apuna esimerkiksi sulkia tai höyhentä. Vaihtoehtoisesti voit myös liimata ruukun pintaan höyheniä ja sulkia.
- Lakkaa pinta useampaan kertaan säänkestävyyden takaamiseksi. Anna lakan kuivahtaa lakkauskertojen välillä.
- Leikkaa haluamasi mittainen pätkä vahvasta nyöristä. Sido nyörin toinen pää talipalloon. Tee toinen solmu nyöriin lähelle talipalloa, jotta ruukku pysyy talipallon yläpuolella. Pujota nyöri ruukun sisäpuolelta reiästä ja tee ruukun yläpuolelle ripustuslenkki.
- Ripusta lintubaari ulos ja nauti lintujen tarkkailusta.

Ohjaajalle

- Lintujen ruokinnan sallimisessa on vaihtelevia käytäntöjä asuinpaikasta riippuen -> lupa-asiat on hyvä selvittää ennen lintujen ruokinnan aloittamista.
- Talipallon tilalla voi käyttää myös itse valmistettuja lintujen talviherkkuja.
- Akryyliväri on märkänä vesiohenteinen ja -liukoinen, mutta kuivuaan muuttuu vedenkestäväksi. Lakka lisää värin kestävyttä ja maalipinta säilyy hyvänä myös ulkona.

Lähde: <https://www.biofarm.fi/content/fi/52/738/192/4/208/Kanan%20hoitovinkkej%C3%A4.html>

Kuva: Pixabay

Kuivakukkakranssi

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5-3 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kuivakukkia
- Pajua tai vaihtoehtoisesti valmis kranssipohja/oasiskuivasienikranssipohja tai styrox kranssipohja
- Rautalankaa tai puuvillalankaa
- Sakset, veitsi, sivuleikkurit, puikko

Työohje

- Valmista kranssipohja kiepauttamalla muutama notkea pajunvarsi renkaaksi. Kieritä pajurenkaan ympärille rautalankaa. Vaihtoehtoisesti voit käyttää valmista pajukranssipohjaa, styrox pohjaa tai oasiskuivasienikranssipohjaa.
- Tee kuivakukista pieniä 7–8 sentin pituisia kimppuja, ja sido kimput nipuiksi varovasti rautalangalla.
- Kiinnitä nippuja kranssipohjaan yksitellen kiepauttamalla rautalankaa/puuvillalankaa muutaman kerran nipun tyven ympärille. Asettele nippuja lomittain siten, että seuraava peittää edellisen sidontakohdan. Jos käytät kranssipohjana oasiskuivasientä, voit painella kuivakukat suoraan kranssipohjaan. Jos käytät styroxpohjaa, paina kukille siihen valmiita reikiä puikolla.
- Jos ripustat kranssin oveen, tee rautalangasta ripustuslenkki.

Ohjaajalle

- Asetelmia voi tehdä ympäri vuoden ja toiminnan voi jakaa useammalle toimintakerralle.
- Valmiita kuivakukkia voi ostaa esimerkiksi toreilta sekä verkkokaupoista.

Lähde: Paavilainen, M. 2004. Askartele kaunista kotiin luonnon materiaaleista.

Kuivakukka-asetelma

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1-3 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kuivakukkia, sammalta, jäkälää
- Oasis-sientä
- Asetelma-astia (esim. kori, ruukku, maljakko...)
- Sakset, veitsi, (sukkapuikko)

Työohje

- Leikkaa oasis-sienestä käyttämäsi asetelma-astian pohjan kokoinen pala ja aseta se korin pohjalle.
- Peitä kukkasieni halutessasi sammaleella tai jäkälällä, työntämällä kukkia sieneen sen läpi.
- Leikkaa kuivakukkien varsista sopivan pituisia ja työnnä niitä varovasti oasis-sieneen. Asettele ne mielesi mukaan. Jos kukkien varret ovat hyvin hentoja, voit tehdä niille valmiin reiän sukcapuikon avulla. Asetelman tekoa helpottaa, kun valitset asetelman perustaksi tukevan ja monihaaraisen kasvin, jonka oksien lomaan on helppo työntää muita kasveja.

Ohjaajalle

- Asetelmia voi tehdä ympäri vuoden ja toiminnan voi jakaa useammalle toimintakerralle.
- Kuivakukka-asetelma on lähes ikuinen sisätilojen koristaja.
- Valmiita kuivakukkia voi ostaa muun muassa toreilta sekä verkkokaupoista.

Lähde: Paavilainen, M. 2004. Askartele kaunista kotiin luonnon materiaaleista.

Talipalloteline

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1-3 h >

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Pajua
- Ohutta narua, rautalangaa
- Oksasakset ja sakset
- Talipalloja

Työohje

- Pätki pajusta pariton määrä (esim. 7 kpl) n. 60 sentin mittaisia pajukeppejä.
- Kiinnitä pajut toisiinsa alapäästä tiukasti rautalangalla tai ohuella narulla.
- Levitä käsillä pajuja kiinnityskohdan yläpuolelta, jotta saat talipalloille tilaa kehikon sisään. Pujottele pajujen väleistä joko notkeaa pajua tai rautalangaa siten, että pajujen keskelle jää talipallojen mentävä kuja. Voit halutessasi peittää rautalangan esimerkiksi hamppunarulla.
- Laita talipallot pajukehikon sisään.
- Solmi oksat ylhäältä yhteen. Käytä vetosolmua, jotta voit vaihtaa talipallot, kun linnut ovat syöneet ne loppuun.
- Ripusta teline puun oksalle.

Ohjaajalle

- Parasta punontapajua on yhden vuoden kasvusto, jossa ei ole oksahaaroja eikä silmuja.
- Paras pajunkeruaika on silloin, kun pajuissa ei ole lehtiä. Paju kuivuu herkästi, mutta se on notkistettavissa liottamalla sitä useita päiviä kylmässä vedessä. Pajuja voi siis kerätä varastoon ja punoa niitä silloin, kun itselle parhaiten sopii.
- Lintujen ruokinnan sallimisessa on vaihtelevia käytäntöjä asuinpaikasta riippuen -> lupa-asiat on hyvä selvittää ennen ruokinnan aloittamista.

Lähde: Rinne, T. 2005. Kauneimmat pajuetyöt ja muita käsityöideoita metsän puista.

Mehiläisvahakynttilät

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Mehiläisvahalevyä
- Sydänlankaa
- Veitsi
- Viivoitin
- Leikkuualusta

Työohje

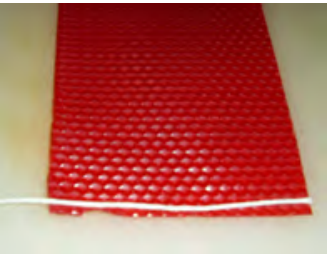

- Leikkaa mehiläisvahalevystä haluamasi mallinen pala (esim. suorakaide tai kolmio).
- Leikkaa sydänlangasta sopivan pituinen pätkä ja aseta se levyn pisimpään reunaan ja painele kiinni.
- Aloita vahalevyn rullaus sydänlangan ympärille. Rullaus olisi hyvä tehdä lämpimässä huoneessa työtason tai tiskipöydän päällä, sillä lämpimänä mehiläisvaha on notkeampaa ja helpommin käsiteltävää.
- Kynttilän alapään voi muotoilla sormin kynttilänjalkaan sopivaksi.

Ohjaajalle

- Mehiläisvahalevyä ja sydänlankaa saa hyvin varustetuista askarteluliikkeistä.
- Säilytä mehiläisvahalevyjä huoneenlämmössä ja valolta suojattuna paperissa.
- Varmista, että sydänlanka on sopivan paksuista tekemääsi kynttilään. Mitä paksumpi kynttilä, sen paksumpi sydänlanka. Jos teet suurempia kynttiläeriä, kannattaa ensin tehdä testikynttilä.

Lähde: <https://www.lahtisenvahavalimo.fi/2012/08/mehilaisvahakynttilöiden-valmistusohje/>

Alla 2 mehiläisvahakynttilän perusohjetta:

Kartion muotoinen kynttilä	Suorakaiteen muotoinen kynttilä
 <p>Leikkaa suorakaiteen muotoinen levy kulmasta kulmaan.</p>	 <p>Leikkaa levy puoliksi kuvan osoittamalla tavalla.</p>
 <p>Leikkaa sydänlangasta sopivan pituinen pätkä ja painele se kevyesti kiinni levyn reunaan.</p>	 <p>Leikkaa sydänlangasta sopivan pituinen pätkä ja painele se kevyesti kiinni levyn reunaan.</p>
 <p>Rullaa vahalevyä sydänlangan ympärille tiiviisti. Pidä huolta, että kynttilän alareuna pysyy tasaisena ja suorassa linjassa.</p>	 <p>Rullaa vahalevyä sydänlangan ympärille tiiviisti. Pidä huolta, että kynttilän alareuna pysyy tasaisena ja suorassa linjassa.</p>
  <p>Rullaa vahalevy loppuun asti. Kynttilän alapäätä voi lopuksi muotoilla lämmittämällä ja painelemalla sitä sormien välissä. Näin saat sen sopimaan esimerkiksi kynttelikköön.</p>	 <p>Rullaa vahalevy loppuun asti. Kynttilän alaosaa voi lopuksi muotoilla lämmittämällä ja painelemalla sitä sormien välissä.</p> <p>Kynttilään voi myös taitella hauskoja kuvioita erivärisestä mehiläisvahasta, lämmittämällä sitä ensin käsien välissä ja painamalla sitten kynttilän pintaan.</p>

Lähde: <https://www.lahtisenvahavalimo.fi/2012/08/mehilaisvahakynttiloiden-valmistusohje/>

Pajukehikko köynnöskasveille

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Sorinäppäryys

Toiminnan kesto

1-3 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kukkaruukku
- Pajun oksia
- Rautalankaa
- Oksasakset, sivuleikkurit

Työohje

- Valitse pariton määrä tukevia pajunoksia kehikon rungoksi.
- Helpoin tapa saada oksat pystytettyä tasaiseksi kehäksi on työntää ne suoraan siihen ruukkuun, johon kehikko on tarkoitus laittaa. Näin kehikosta tulee myös varmasti oikean kokoinen. Vaihtoehtoisesti voit työntää oksat myös maahan.
- Sido oksat yhteen ylhäältä joko notkealla pajulla tai rautalangalla.
- Ota notkea pajunvarsi ja aloita ristipunonta vaakatasossa niin, että viet pajua joka toisen pystysuuntaisen pajun edestä ja joka toisen takaa. Jatka aina tyvipää tyvipäällä ja latva latvalla. Tiivistä työtä aina välillä työntämällä punospintaa kasaan alaspäin. Puno näin ensin leveähkö rengas kehikon alaosaan.
- Puno seuraavaksi samanlaiset, mutta ohuimmat renkaat kehikon keskiväliin ja yläosaan. Näin saat kehikosta tukevan.
- Istuta ruukkuun mieleisesi köynnöskasvi joko siemenistä tai taimina.

Ohjaajalle

- Kerää pajutöihin yksivuotisia haarattomia oksia. Pajun paras keruu-aika on syksystä alkukevääseen, jolloin oksissa ei ole lehtiä ja kasvukausi on päättynyt. Pajutöitä voidaan tehdä joko tuoreesta tai kuivatusta pajusta, mutta paju kutistuu kuivuessaan (punos harvenee), joka on otettava huomioon tuoretta pajua käytettäessä.

Muuta

- Talvella pajukehikkoon voi ripustaa vaikka jouluvalot.

Lähde: http://www.perhekerho.net/piha/pajunpunonta_pajukehikko_ruukkuun.htm

Versojen kasvatatus

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Multaa
- Ohran tms. siemeniä/jyviä
- Laakea astia, tyhjä jogurttipurkki tmv.
- Muovikelmua

Versojen kasvatatus on helppoa ja nopeaa, sillä ne itävät noin viikossa. Voit kasvattaa esimerkiksi kauran, ohran, vihanneskrassin tai auringonkukan siemeniä. Myös pavut ja herneet sopivat sisäkasvatukseen. Kylvökset sopivat koristeeksi, mutta niitä voi myös syödä sellaisenaan tai laittaa ruokiin, salaatteihin ja koristeiksi.

Työohje

- Valitse alustaksi laakea astia tai vaikka jogurttipurkki.
- Tasoita multa pohjalle, mutta älä paina sitä liian tiiviiksi.
- Kastele multa ja sirottele siihen tasaisesti siemenet/jyvät. Peitä kylvös kevyesti mullalla.
- Kastele kylvös kevyesti.
- Peitä astia muovikelmulla. Kelmu auttaa säilyttämään kosteuden valoisalla ikkunalaudalla.
- Kun siemenet/jyvät ovat alkaneet itää, poista kelmu.
- Kastele ja leikkaa säännöllisesti.

Ohjaajalle

- Versoja voi kasvattaa ympäri vuoden ja niitä voi myös syödä.
- Siementen liottaminen yön yli ennen kylvöä nopeuttaa itämistä.
- Versot tulisi käyttää mahdollisimman nuorina, vanhetessaan niiden maku kärsii.
- Versot eivät kasva uutta satoa leikkaamisen jälkeen, vaan kasvatatus aloitetaan alusta.

Muuta

- Puutarhaliikkeissä on myynnissä myös valmiita versonkasvatatuslaatikoita.

Lähde: <https://www.martat.fi/puutarha/kasvata-kotona/kasvata-versoja/>

Yrttien kasvat

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Ruukkuyrttejä, taimia tai siemeniä
- (Yrtti)multaa
- Ruukkuja
- (Muovikelmua)

Yrttien kasvat ikkunalaudalla on mahdollista ympäri vuoden!

Se ei vaadi suurta tilaa, on helppo toteuttaa ja tuottaa satoakin. Toimintaa voi soveltaa ja vaativuustasoa lisätä taitojen ja toimintakyvyn mukaan. Yrttejä voi vaihtoehtoisesti kasvattaa valmiista ruukkuyrteistä, taimista tai siemenistä.

Työohje

- Ruukkuyrteistä: Hanki valmis ruukkuyrtti, leikkaa versot käyttöön, istuta jäljelle jäänyt taimi juuripaakkuineen mullalla täytettyyn ruukkuun.
- Taimista: Hanki yrtin taimi, istuta se hieman taimikasvatusruukkuun suurempaan mullalla täytettyyn ruukkuun.
- Siemenistä: Täytä taimikasvatuslaatikko kostealla mullalla, ripottele pinnalle yrtin siemeniä, peitä kevyesti mullalla, kastele varovasti ja pingota päälle muovikelmu. Kun siemenet ovat itäneet, poista muovikelmu, siirrä valoon ja pidä kylvös kosteana. Kun sirkkalehdet ovat kehittyneet, siirrä taimet suurempaan ruukkuun tekemällä multa kolo sormella, johon taimi istutetaan siten, että sirkkalehdet jäävät mullan yläpuolelle. Tiivistä multa taimen ympäriltä.
- Kastele yrttejä säännöllisesti ja lannoita parin viikon välein.

Muuta

Käytä yrttejä tuoreena erilaisiin ruokiin. Jos satoa tulee yli päivittäisen tarpeen, voi niitä myös säilöä esimerkiksi kuivaamalla tai pakastamalla.

Lähde: <http://www.yrttitarha.fi/tietopankki/abc/aloitte.html>

Yrttitee kuivatusta kasveista

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kuivattuja yrttejä/villivihanneksia
- Teekannu, vedenkeitin, siivilä, teekuppeja

Yrttiteen valmistaminen onnistuu mihin vuodenaikaan tahansa!

Teen valmistukseen voidaan käyttää sekä tuoreita että kuivattuja kasveja. Teen valmistaminen onnistuu helposti, nopeasti ja usein myös ilmaiseksi. Lisäksi on mielekästä hyödyntää itse kerättyjä kasveja. Kasveja kerättäessä tulee huomioida niiden myrkyttömyys, keräyspaikka ja jokaisenoikeudet.

Työohje/toimintaohje:

- Laita teekannun pohjalle 1 tl kuivattuja yrttejä per 1 teekuppi
- Kaada päälle kiehuvaa vettä ja anna hautua 5-10 min.
- Kaada haudutettua teetä siivilän läpi teekuppeihin ja nauti. Makeutukseen voit halutessasi käyttää esimerkiksi sokeria tai hunajaa.

Ohjaajalle

- Kuivatusta yrteistä ja villivihanneksista voi tehdä lukemattomia eri teevariaatioita, vaikka joka päivälle omansa. Kokeilemalla erilaisia kasviyhdistelmiä, löydetään erilaisia makuelämyksiä.
- Teen valmistamista voi toteuttaa vuoden ympäri, sillä teeainekset säilyvät kuivattuina pitkään.
- Yhdessä asiakkaan kanssa voidaan kirjata ylös, millaisia sekoituksia on tehty ja miltä ne ovat maistuneet.

Lähde: <https://www.martat.fi/reseptit/yrттitee/>

Joulukukka-asetelma

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Sorinäppäryys

Toiminnan kesto

1-3 h

Kustannukset

€€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Joulukukkia/viherkasveja/havukasveja
- Kori tai muu mieleinen astia
- Multaa
- Lekasora tai pieniä kiviä korin pohjalle
- Sammalta, jäkälää, käpyjä, varpuja, risuja, havun oksia jne.
- Rautalankaa, muovikelmua, koristenauhoja

Joulun tunnelmaan voi virittäytyä tekemällä jouluisia asetelmia kotiin tai lahjaksi. Asetelman tekemiseen ei ole yhtä oikeaa tapaa, vaan jokainen voi tehdä siitä oman näköisensä. Koristeita asetelmaan voidaan kerätä pitkin vuotta. Hyvällä hoidolla asetelma tuottaa iloa pitkään.

Työohje

- Suojaa asetelma-astian pohja sisäpuolelta muovikelmulla.
- Laita pohjalle kerros lekasora ja sen päälle multaa.
- Sommittele ja istuta mieleisesi kukat astiaan. Kastele kukat ennen kuin alat koristella asetelmaa.
- Päällystä istutuksen pinta esimerkiksi sammalella tai jäkälällä.
- Koristele asetelma esim. kävyillä (saa kiinni asetelmaan rautalangan avulla), erilaisilla varvuilla ja risuilla. Loppusilauksen saat laittamalla asetelmaan koristenauhasta rusetin.

Ohjaajalle

- Asetelmaan voi myös itse kasvattaa kukkivat joulukukat, mutta silloin niiden kasvatus on aloitettava jo hyvissä ajoin loka-marraskuussa.
- Luonnosta materiaaleja kerätessä on muistettava kysyä lupa maanomistajalta.
- Jos halutaan itse kasvattaa kukat asetelmaan, on huomioitava, että kukkasipulit ovat valmiiksi kylmäkäsiteltyjä (ks. ohje lokakuu).

Lähde: <https://www.meillakotona.fi/artikkelit/11-x-kaunis-joulukukka-asetelma>

Mitä koira viestii eleillään?

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Koira/koiria
- Materiaalia koiran eleistä

Koirien toimintaa ja niiden keskinäistä kanssakäymistä on mukava seurata! Usein jo pelkkä koiran läsnäolo saa mielenkiinnon heräämään ja tarkemmin tarkasteltuna voimme oppia tunnistamaan mitä koira meille yrittää kertoa. Koira viestii paljon sanattomasti eleillään, sekä meille että lajitovereilleen. Koiran/koirien eleitä voi maallikkokin oppia lukemaan ja mikös sen mukavampaa kuin yhdessä tarkkailla tätä sanatonta viestintää.

Työohje

- Käykää yhdessä läpi koirien yleisimpiä ja helposti havaittavia eleitä, ja mitä ne yleensä tarkoittavat.
- Tarkkailekaa koiria ja niiden käyttäytymistä.
- Keskustelkaa yhdessä huomioista, joita koirien läsnäolon aikana tapahtuu.
- Koirien omistaja tuntee parhaiten koiransa, joten hän voi kertoa kyseisen koiran eleistä ja niiden merkityksistä enemmänkin.

Ohjaajalle

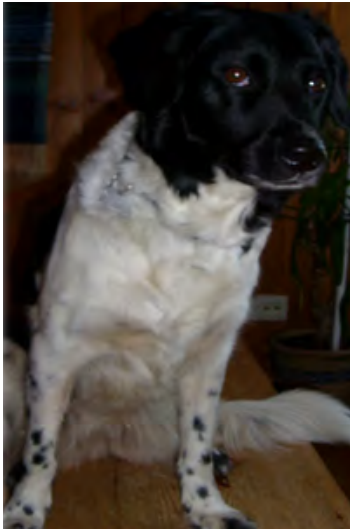
- Toimintaa voi järjestää ympäri vuoden.
- Koiravierailuja järjestäviä tahoja on monia tai ohjaajat voivat käyttää myös esim. omia koiriaan.
- Toimintakyvyn rajoittuneisuus ei ole este toiminnalle, sillä koirien touhuja voi seurata mistä tahansa.
- Jos osallistujilla esiintyy allergioita, voi koirien käyttäytymistä seurata myös ulkona.
- Kun paikalla on useampi koira yhtä aikaa, pääsee analysoimaan myös koirien keskinäistä kommunikointia.

Muuta

- Koiravierailijoita voi kysellä esimerkiksi: <https://www.kennelliitto.fi/koirat/kaverikoirat>, <https://www.sennenkoirat.net/hali-bernit/>

Lähde: Hoffmann, M (toim.). 1999. Koiran elekieli.

Esimerkkejä koiran eleistä:

Kiinnostunut ja tarkkaavainen
- Kaikki koiran ruumiinosat nousevat ikään kuin ylös ja eteenpäin. Silmät ovat kirkkaat, katse tarkkaavainen ja korvat ovat suuntautuneet eteenpäin.

Innostunut ja leikkisä
- Innostunut koira näyttää tunteensa hyppimällä tai seisomalla innosta väristen ja häntä vispaten. Korvat ovat suuntautuneet eteen ja silmät säihkyvät onnesta. Koko koiran olemus viestii onnellisuudesta ja pentumaisuudesta.

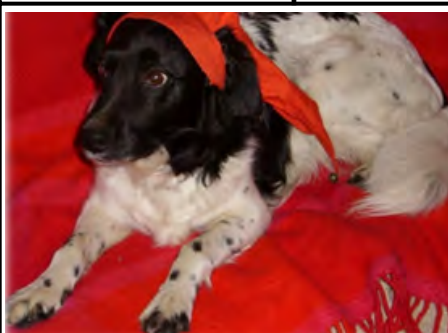
Dominoiva ja peloton
- Koira on ryhdikäs, korvat eteenpäin suuntautuneet. Tähän saattaa liittyä tassun nostaminen toisen niskan päälle. Koira pyrkii vaikuttamaan kokoistaan suuremmalta.

Käännetty katse
Käännettyä katsetta koira käyttää silloin kun se haluaa lähestyä toista koiraa sitä kunnioittaen. Kun koirat yrittävät pitää tilanteen rauhallisena eivätkä ne halua joutua vaikeuksiin ne kääntävät katseen pois kohteesta.

Korkealla edestakaisin heiluva häntä
Edestakaisin heiluva häntä kertoo usein leikkimielisyydestä. Korkealla häntää heiluttava koira on innostunut ja hyvällä tuulella. Se on usein myös merkki leikkiin kutsusta.

Hämmentynyt
Silmät apposen auki. Koira ei tiedä miten asiaan tulisi reagoida. Toisinaan tämä voi ilmaista myös pelkoa tai säikähdystä.

Orkidean kasvat

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5 h >

Kustannukset

€€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Orkidea
- Orkidea-multaa ja -lannoitetta
- Ruukkuja

Orkideat ovat mielenkiintoinen ja mukava harrastus, jossa haastetta voi lisätä ottamalla hoitaakseen aina vain vaativampia orkidealajikkeita. Orkideat voivat kukkia jopa vuoden yhteen menoon ja niiden parissa voi puuhastella ympäri vuoden. Keskeisintä kasvatuksessa on ihanteellisen lämpötilan, valon ja kastelun tarjoaminen kukalle.

Työohje

- Kasvatusolosuhteet: Sijoita orkidea vedottomaan ja valoisaan paikkaan, mutta ei suoraan auringonpaisteeseen. Kesällä orkidea tulee suojata liialta auringolta ja talvella sille voi antaa lisävaloa. Sopiva lämpötila kasvukaudella on 20–25 astetta.
- Kasvualusta: Orkidea tarvitsee huokoisen kasvualustan, joten multaa ei käytetä, vaan sille suositetaan hitaasti lahoavia, kosteutta sitovia materiaaleja, kuten sammalta. Kaupoista on myös mahdollista ostaa valmiita orkideamultia. Kasvualustaa ja ruukkuja ei tarvitse vaihtaa kovin usein, sillä orkidea viihtyy ahtaassa ruukussa. Ruukku vaihdetaan vasta sitten kun juuret ovat täyttäneet sen siten, että ilmankierto on huonontunut.
- Kastelu: Kastele orkideaa noin viikon välein. Kasvualustan voi antaa kuivahtaa välillä kunnolla ja kastella sitten reippaasti. Hyvä keino on upottaa ruukku vesialtaaseen hetkeksi. Sumuttelua se ei kaipaa.
- Lannoitus: Lannoita orkideaa kasvukaudella säännöllisesti. Se kasvaa passiivisella kasvualustalla, josta se ei saa ravinteita, joten sille on annettava niitä kasteluveden mukana.

Muuta

- Orkideaharrastajilla on oma yhdistys: www.suomenorkideayhdistys.fi

Lähde: <https://www.suomenorkideayhdistys.fi/wp-content/uploads/2021/09/Miten-hoidan-orkideoitani.pdf>

Kukkaruukkujen maalaus

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Käsien toimintakyky

Toiminnan kesto

1-2 h

+ kuivumisaika

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kukkaruukkuja tai muita astioita
- Akryylivärejä, lakkaa
- Siveltimiä tai sieniä
- Sanomalehteä pöydän suojaukseen
- Vettä siveltimien pesuun/maalin ohennukseen
- Alusta, jos sekoitat värejä keskenään

Vanhoja ja tylsiä kukkaruukkuja voi uusia maalaamalla ne uudelleen akryyliväreillä. Maalattavaksi astiaksi käy lähes mistä materiaalista tahansa valmistettu astia, sillä akryylivärit sopivat monenlaisille pinnoille. Maalin kestävyttä lisää sen suojaaminen lakalla. Maalaaminen ei välttämättä vaadi suuria taitelijan lahjoja, sillä maalauksessa voi käyttää tarkan siveltimen tai sabluunan vaihtoehtona myös suurpiirteisempää sientä tai pensseliä.

Työohje

- Putsaa/pese kukkaruukut ennen maalausta ja anna kuivua.
- Maalaa kukkaruukkuihin kuvioita siveltimellä tai sienellä töpöttämällä. Akryylimaili on käyttövalmista sellaisenaan, mutta sitä voi myös ohentaa vedellä.
- Anna maalin kuivua. Pintakuivaa se on puolesta tunnissa, täysin kuivaa vasta vuorokauden jälkeen.
- Viimeistele maalattu kukkaruukku suihkuttamalla se kauttaaltaan lakalla ja anna kuivua.

Ohjaajalle

- Akryyliväri on monikäyttöinen, sillä se tarttuu niin paperiin, kartonkiin, metalliin, muoviin, lasiin, kiveen, kipsiin kuin puuhunkin. Sillä voi siis maalata melkein mitä tahansa.
- Akryyliväri on märkänä vesiohenteinen ja -liukoinen, mutta kuivuessaan muuttuu vedenkestäväksi. Tosin kunnan vesipesua hankauksineen se ei kestä. Lakka lisää värin kestävyttä ja maalit säilyvät hyvänä myös ulkotiloissa.

Kivien maalaus

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1-3 h

+ kuivumisaika

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kiviä, akryylimaaleja
- Lakkaa, liimaa
- Siveltimiä/sieniä maalaamiseen
- Luonnonmateriaaleja (mm. sammalta) askarteluun
- Sanomalehteä pöydän suojaukseen, astia vedelle

Kivet ovat oivallinen materiaali askarteluun. Niitä voi maalata esimerkiksi koristeiksi kukkapenkkeihin tai ruukkujen reunoille, paperipainoiksi, ovistoppareiksi, erilaisiksi pelimerkeiksi jne. Kiviä voi myös liimata toisiinsa ja askarrella niistä erilaisia koristeita, kuten vaikka peikkoja. Kivimateriaalia on helposti saatavilla ja kiviaskartelussa vain mielikuvitus on rajana!

Työohje

- Putsaa/pese kivet ennen maalausta ja anna kuivua.
- Maalaa kiviin kuvioita siveltimellä tai sienellä töpöttämällä. Akryylimaali on käyttövalmista sellaisenaan, mutta sitä voi myös ohentaa vedellä.
- Anna maalin kuivua. Pintakuivaa se on puolesta tunnissa ja täysin kuivaa vasta vuorokauden jälkeen.
- Viimeistele maalattu kivi suihkuttamalla se kauttaaltaan lakalla ja anna kuivua kunnolla.
- Kiviä voi myös liimailla yhteen, jolloin niistä voi tehdä esimerkiksi hauskoja kivielläimiä tai peikkoja. Kivipeikoille voi esimerkiksi liimata hampunaruua tai sammalta hiuksiksi.

Ohjaajalle

- Akryyliväri on monikäyttöinen, sillä se tarttuu niin paperiin, kartonkiin, metalliin, muoviin, lasiin, kiveen, kipsiin kuin puuhunkin. Sillä voi siis maalata melkein mitä tahansa.
- Akryyliväri on märkänä vesiohenteinen ja -liukoinen, mutta kuivuessaan muuttuu vedenkestäväksi. Tosin kunnan vesipesua hankauksineen se ei kestä. Lakka lisää värin kestävyttä ja maalipinta säilyy hyvänä myös ulkotiloissa.

Lähde: <https://www.askarrellaan.fi/akryylimaalaus/kivien-maalauksen-akryyliväreillä/>

Kukatuki rautalangasta

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Sivuleikkurien käyttö, (vähän) sormivoimaa rautalangasta taivutteluun

Toiminnan kesto

1-2 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Erivahvuisia metallilankoja (0,5-5mm)
- Sivuleikkurit

Sisäkukille voi tehdä itse rautalangasta kauniita kukka- ja köynnöstukia. Haastavuustasoa voi nostaa mielensä mukaan ja rautalangasta voi taivuttaa jopa kukka-ampppelin. Siitä voi taivuttaa myös erilaisia kukkaruukun koristeita.

Työohje

- Leikkaa paksummasta langasta viisi pätkeä, joista pisin on 80cm ja muut lyhyempiä.
- Taivuta pätkien toiseen päähän kiehkurat.
- Pistä taivutetut tuet tasavälein ruukkuun
- Taivuttele rautalangasta tukien väliin punosta. esimerkiksi kiinnittämällä ohuempi alumiinilanka yhteen tukeen. Pujottele sitä edestakaisin paksumpien tukien lomassa, kunnes punos ulottuu hiukan kiehkuroiden alapuolelle.

Ohjaajalle

- Tukien väliin kannattaa käyttää ohuempaa rautalankaa, jolloin pujottelu käy helpommin.
- Rautalangasta voi tehdä tukia myös ulkokasveille.
- Kukkapenkkeihin ja -ruukkuihin voi rautalangasta taivuttaa myös koristeita (esim. perhosia, kukkia), joita voi pistellä kasvien lomaan.
- Kukatusta saa koristeellisempia, kun pujottaa ohueen rautalankaan esimerkiksi helmiä ja kierittää sen paksumman rautalangasta ympärille.

Lähde: Larsson & Jeppsson. 2008. Askartelun vuodenajat.